Banca Națională a României

Analiza creditelor în franci elveţieni

Februarie 2015

Analiza creditelor în franci elveţieni*

* Analiza are la bază prezentarea susţinută de conducerea Băncii Naţionale a României în cadrul unei conferinţe de presă organizată în data de 30 ianuarie 2015 (Isărescu, 2015).

Cuprins

Sinteză **8**

I. Decizia Băncii Naţionale a Elveţiei **10**

II. Situaţia creditelor în franci elveţieni **14**

II.1. La nivel macroeconomic 14

II.2. La nivelul debitorilor 17

II.3. La nivelul creditorilor 21

III. Contextul economic actual **23**

IV. Acţiunile BNR privind creditarea în valută **26**

(A) Politica monetară 26

(B) Reglementarea prudenţială 27

(C) Supravegherea prudenţială 29

(D) Avertizări publice 29

(E) Implementarea Recomandărilor Comitetului European pentru Risc sistemic privind creditarea în valută (2011) 31

V. Alte ţări din regiune – abordări ale situaţiei generate de aprecierea CHF **33**

(A) Polonia 34

(B) Croaţia 34

(C) Ungaria 35

(D) Serbia 36

VI. Pseudo-remedii vs. soluţii realiste şi echilibrate **37**

VI.1. Soluţii nerealiste 37

VI.2. Soluţii realiste 42

Bibliografie **46**

Anexe

Anexa 1 – Relaţiile economice ale României cu Elveţia 49

Anexa 2 – Caracteristici ale creditării în franci elveţieni 52

Anexa 3 – Principalii indicatori macroeconomici în România 61

Sinteză

Creditele în franci elveţieni (CHF) nu prezintă risc sistemic. Aceste credite au o pondere redusă în PIB (1,4 la sută în cazul României, fiind de 5 ori, respectiv de 7 ori mai redusă decât în Polonia şi Ungaria) şi o pondere scăzută în totalul creditelor aflate în bilanţurile băncilor (4,7 la sută, în timp ce în Polonia şi Ungaria se consemnează niveluri de 3, respectiv, 5 ori mai mari).

Totuşi, creditarea în CHF prezintă un aspect important: a fost acordată aproape în exclusivitate populaţiei. Ponderea acestor credite se ridică la circa 10 la sută din volumul total al creditelor acordate populaţiei, iar numărul persoanelor fizice care au contractat credite în CHF reprezintă 2,1 la sută din numărul total al debitorilor din această categorie (respectiv 75 412 persoane). Spre comparaţie, în Polonia, numărul debitorilor în CHF este de peste 500 000. Numărul debitorilor cu credite în CHF aflaţi în bilanţurile băncilor româneşti este în scădere în ultimii ani (cu 31,8 la sută faţă de decembrie 2008, respectiv circa 35 200 persoane).

Decizia Băncii Naţionale a Elveţiei de renunţare la pragul de 1,2 CHF pentru un EUR, pe fondul măsurilor de politică monetară ale Băncii Centrale Europene (BCE), a dus la aprecierea CHF faţă de RON şi a condus la creşterea serviciului datoriei pentru debitorii în franci elveţieni. Capacitatea de plată diferă în funcţie de caracteristicile debitorilor.

Persoanele fizice creditate în CHF nu reprezintă o grupare omogenă. Analiza distribuţiei acestor credite arată o varietate deosebită după: (i) destinaţia creditului, (ii) volumul creditului, (iii) nivelul de venit al debitorilor, (iv) gradul de îndatorare a debitorilor şi (v) scadenţa creditului. Sunt caracteristici care demonstrează că există o multitudine de situaţii individuale specifice care pledează pentru soluţii diferenţiate. O singură soluţie generală nu este eficientă din perspectiva rezolvării problemei debitorilor.

Acţiunile altor ţări din UE pentru rezolvarea problemelor legate de creditele în CHF arată că soluţiile adoptate au fost diferite în raport cu particularităţile creditelor în CHF din fiecare stat. În consecinţă, România trebuie să identifice soluţii adecvate propriei situaţii. Este contraproductivă selectarea în mod arbitrar a componentelor favorabile ale măsurilor adoptate de diferite ţări fără a prezenta contextul şi costurile asociate acestora.

Soluţii nerealiste pentru România ar putea transforma o problemă care în prezent nu este de risc sistemic (creditarea în CHF), într-una cu risc potenţial asupra stabilităţii financiare. Intervenţia BNR pentru a aduce cursul CHF/RON la nivelul anterior renunţării Băncii Naţionale a Elveţiei la pragul de 1,2 CHF pentru un EUR ar avea consecinţe negative semnificative. Măsura nu ar putea fi menţinută decât pe termen scurt şi cu pierderi importante de rezerve valutare. Ar fi afectate exporturile (cu consecinţe negative asupra creşterii economice şi şomajului) şi s-ar produce un dezechilibru valutar pronunţat. Conversia în lei a creditelor denominate în CHF (şi/sau EUR) la cursuri diferite de cursul pieţei din ziua conversiei ar putea genera probleme semnificative pentru unele bănci din sistem. Acestea ar avea nevoie de infuzii substanţiale de capital pentru asigurarea nivelului minim de solvabilitate. Neîncrederea în sistem s-ar putea propaga şi la alte bănci, riscul de contagiune fiind o ameninţare care se manifestă frecvent în perioade de turbulenţe.

Soluţii realiste presupun măsuri individualizate, negociate între părţi. Soluţii care să menţină ratele lunare în lei aferente creditelor în CHF la un nivel apropiat celui din luna decembrie 2014 reprezintă o opţiune. Conversia creditelor din CHF în lei la cursul zilei şi/sau acordarea de către creditori a unui discount privind cuantumul serviciului datoriei este o altă opţiune. Reducerea temporară a ratei dobânzii la creditele în CHF pentru a compensa efectul aprecierii CHF este o a treia soluţie. De asemenea, Ministerul Finanţelor Publice a iniţiat demersurile în vederea îmbunătăţirii cadrului legal (OUG nr. 46/2014), în scopul facilitării rescadenţării creditelor (inclusiv a celor din CHF) cu sprijin din partea statului (abordare de tip împărţire a poverii (*burden-sharing*) între creditori, debitori şi stat), având ca efect atenuarea tensiunilor apărute ca efect al evoluţiei adverse a cursului CHF. BNR a iniţiat demersurile pentru a asigura că reglementările prudenţiale sunt adaptate noilor cerinţe ale pieţei financiare.

I. Decizia Băncii Naţionale a Elveţiei

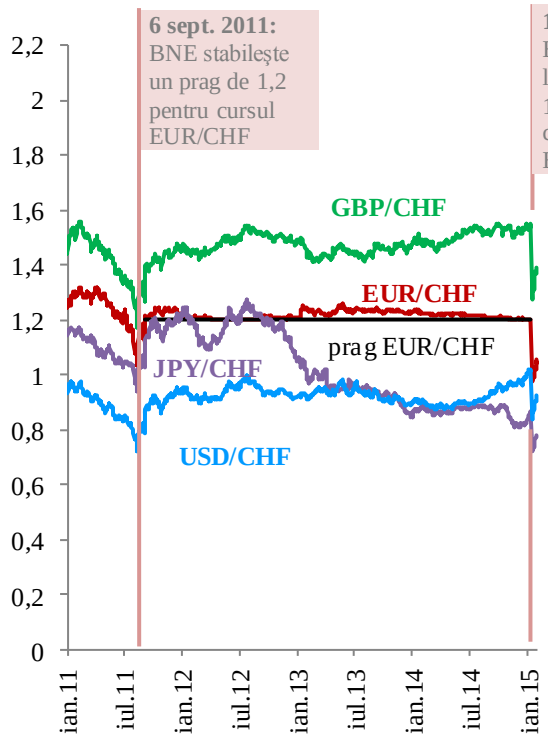
La data de 15 ianuarie 2015, Banca Naţională a Elveţiei (BNE) a renunţat la pragul de 1,2 CHF pentru un EUR, ceea ce a condus la aprecierea imediată şi semnificativă a francului elveţian (CHF) faţă de euro, dolarul SUA şi alte valute (Grafic 1.1). Decizia adoptată de autoritatea monetară din Elveţia a luat în considerare faptul că pragul – introdus în septembrie 2011, când supraevaluarea francului elveţian faţă de euro era importantă – devenise tot mai greu de menţinut în condiţiile relaxării cantitative iniţiate de Banca Centrală Europeană (BCE) şi ale intrărilor mari de capital în Elveţia. Întărirea CHF şi faţă de leu a fost inevitabilă, chiar dacă moneda naţională a avut o evoluţie relativ stabilă faţă de valuta de referinţă (euro).

În literatura de specialitate este fundamentată ideea că francul elveţian reprezintă o monedă de siguranţă (*safe haven currency*), investitorii preferând să îşi transfere capitalul în Elveţia la apariţia pe plan internaţional a unor probleme de natură economică sau politică (ex. Ranaldo şi Söderlind, 2007). Datorită dimensiunii reduse a pieţei financiare locale, francul elveţian tinde să se aprecieze semnificativ în raport cu celelalte monede, în ciuda lipsei unor fundamente economice. Această dinamică poate afecta negativ nivelul exporturilor elveţiene, datorită faptului că acestea sunt concentrate în câteva sectoare specializate (Lampart, 2011). Mai mult, economia elveţiană este afectată, pentru că exportul de bunuri şi servicii reprezintă aproximativ 70 la sută din PIB.

Măsurile pe care Banca Naţională a României le poate lua pentru influenţarea cursului de schimb al monedei naţionale faţă de francul elveţian sunt limitate. Cursul dintre cele două monede menţionate se stabileşte indirect. Având în vedere intensitatea legăturilor comerciale ale României cu ţările din zona euro, apartenenţa la UE precum şi intenţia României de a adopta moneda euro în viitor, moneda străină de referinţă pe piaţa valutară din România este euro. Cursul de schimb EUR/RON este rezultatul cererii şi ofertei de valută pe care le generează fluxurile comerciale şi cele financiare, în timp ce cursul CHF/RON este obţinut indirect în funcţie de cursurile EUR/RON şi EUR/CHF. Evoluţia cursului EUR/CHF depinde de cererea şi oferta de valută dintre zona euro şi Elveţia, România neavând o influenţă asupra cotaţiei acestui curs. Cursul EUR/RON este relativ stabil (Graficul 1.2). Recenta depreciere a

RON faţă de CHF se datorează astfel exclusiv aprecierii CHF faţă de EUR, USD şi alte valute, ca urmare a renunţării BNE la apărarea pragului, pe fondul deciziei de relaxare cantitativă (*quantitative easing*) a Băncii Centrale Europene.

Grafic 1.1. Cursul valutar al principalelor valute vs. CHF

Grafic 1.2. Cursul valutar EUR/RON

Sursa: Bloomberg

Intervenţia BNR pentru readucerea cursului CHF/RON la nivelul din 14 ianuarie 2015 nu este oportună, întrucât arbitrajul internaţional nu permite influenţarea izolată a cursului de schimb CHF/RON concomitent cu menţinerea nemodificată a cursurilor de schimb ale leului faţă de celelalte valute.

Pentru inversarea impactului deciziei BNE asupra cursului CHF/RON, ar fi necesară aprecierea leului faţă de euro până la un nivel de aproximativ 3,7 EUR/RON. Acest nivel artificial al cursului de schimb nu ar putea fi menţinut decât temporar, forţarea cursului EUR/RON la un nivel mult inferior celui perceput de piaţă ca fiind corect ar trebui efectuată „împotriva curentului". Ar fi necesar ca BNR să recurgă la vânzări considerabile de valută (de ordinul miliardelor de euro) nu numai pentru atingerea obiectivului, dar şi pentru realizarea intervenţiilor sistematice pe care le-ar impune menţinerea ulterioară a acestui curs de schimb.

O astfel de intervenţie a BNR ar avea consecinţe importante de ordin economic. Diminuarea considerabilă a rezervei valutare ar antrena deteriorarea percepţiei investitorilor, manifestată prin majorarea primelor de risc percepute de aceştia. Împrumuturile externe ar deveni mai scumpe pentru stat, dar şi pentru sectorul privat, iar riscul producerii unui atac speculativ ar creşte.

Aprecierea masivă a leului faţă de euro ar fi de natură să provoace erodarea puternică a competitivităţii externe a României, fiind astfel afectată performanţa exporturilor româneşti. În aceste condiţii, activitatea economică ar cunoaşte o restrângere, care s-ar reflecta şi într-o evoluţie nefavorabilă a numărului de locuri de muncă. Totodată, scăderea exporturilor, la care s-ar adăuga impulsionarea concomitentă a importurilor, ar genera o deteriorare a balanţei comerciale. Pe fondul unor astfel de evoluţii, s-ar consemna presiuni suplimentare de corectare a cursului EUR/RON spre nivelul anterior intervenţiilor.

Este important de avut în vedere şi faptul că vânzările de valută ale BNR ar implica absorbţia de lichiditate în lei de pe piaţa monetară, ceea ce ar conduce la majorarea substanţială a ratelor dobânzilor la lei. O astfel de situaţie nu ar conduce doar la descurajarea creditării în lei în favoarea celei în valută, care ar deveni mai ieftină, ci ar însemna şi pentru cei care deja au împrumuturi în monedă naţională o creştere substanţială a costurilor. Cu alte cuvinte, preţul pentru un risc valutar scăzut ar fi un risc de dobândă mai mare.

În plus, aprecierea monedei naţionale ar induce un şoc deflaţionist în economia românească, cu potenţialul de a crea o spirală în care preţurile în scădere şi amânarea generalizată a consumului să se potenţeze reciproc, fiind favorizată astfel contracţia economică şi, în consecinţă, pierderea de locuri de muncă.

Dincolo de efectele adverse de natură economică, intervenţia BNR pentru aprecierea leului faţă de CHF la un nivel similar celui anterior momentului când BNE a renunţat la pragul de 1,2 CHF pentru un EUR, ar avea şi consecinţe privind politica publică. Demersul ar echivala cu schimbarea monedei de referinţă pe piaţa valutară de la EUR la CHF, ceea ce ar intra în contradicţie nu numai cu realitatea economică, ci şi cu statutul de ţară membră a UE, din care decurge de altfel şi obligaţia legală de a adopta moneda unică la un moment dat.

În ceea ce priveşte problema posibilităţii interzicerii de către BNR a creditelor în CHF, trebuie subliniat că o astfel de decizie ar fi echivalat cu restricţionarea fluxurilor de capital

denominate în această valută. Ar fi fost astfel încălcată una dintre precondiţiile fundamentale ale aderării României la UE: liberalizarea deplină a contului de capital, proces finalizat în 2006.

În plus, chiar presupunând că o astfel de măsură ar fi fost posibilă, adoptarea sa ar fi afectat relaţiile comerciale şi investiţionale cu Elveţia, precum şi finanţarea debitorilor care sunt acoperiţi la riscul valutar faţă de CHF (exportatori, dar şi angajaţi ai companiilor cu capital elveţian, ale căror venituri sunt exprimate în CHF).

Prezenţa relevantă a capitalului elveţian în România este indicată de investiţiile directe provenite din această ţară (care au evoluat în proximitatea nivelului de 2 miliarde euro în perioada 2007-2013, Grafic 1, Anexa 1), precum şi de numărul de societăţi comerciale cu capital elveţian: 2.417 în aprilie 2013. Cifra de afaceri a acestor firme a depăşit 7 miliarde euro în perioada 2011-2013 (Grafic 3, Anexa 1), numărul de salariaţi oscilând între 50 000 şi 60 000 (număr care se apropie de cel al debitorilor în CHF). Principalii investitori elveţieni în România activează în sectoare economice importante: materiale de construcţii (Holcim, Swisspor, Sika), energie (ABB), petrochimie (Greenfiber, Ameropa), industrie farmaceutică (Roche, Sandoz, Helvetica Profarm), industrie alimentară (Nestlé, Pacovis, Valvis), tutun (Philip Morris), agricultură-zootehnie (Karpaten Meat). În ceea ce priveşte fluxurile comerciale cu Elveţia, acestea au depăşit în ultimii ani pragurile de 250 milioane euro pentru exporturi, respectiv 400 milioane euro pentru importuri (Grafic 2, Anexa 1).

Situaţia creată de aprecierea CHF trebuie abordată într-o manieră raţională, nu emoţională. Înainte de orice, este dezirabil ca, anterior formulării unei soluţii, să se aştepte stabilizarea situaţiei. Adesea, pieţele valutare tind să reacţioneze excesiv într-o primă fază la asemenea evenimente. Din această perspectivă, merită subliniat că aproximativ o treime din creşterea cursului de schimb CHF/EUR s-a corectat deja: 1 CHF = 4,54 RON la data de 15 ianuarie 2015 şi 1 CHF = 4,18 RON la 6 februarie 2015. În plus, având în vedere dimensiunea considerabilă a impactului financiar, trebuie acordat timpul necesar pentru ca soluţiile să fie gândite astfel încât povara să fie împărţită în mod raţional şi realist între părţile implicate.

În concluzie, înainte de adoptarea oricărei măsuri trebuie analizată situaţia concretă a creditelor în CHF, contextul economic, abordarea situaţiei generate de aprecierea CHF în alte ţări din regiune, precum şi viabilitatea soluţiilor propuse.

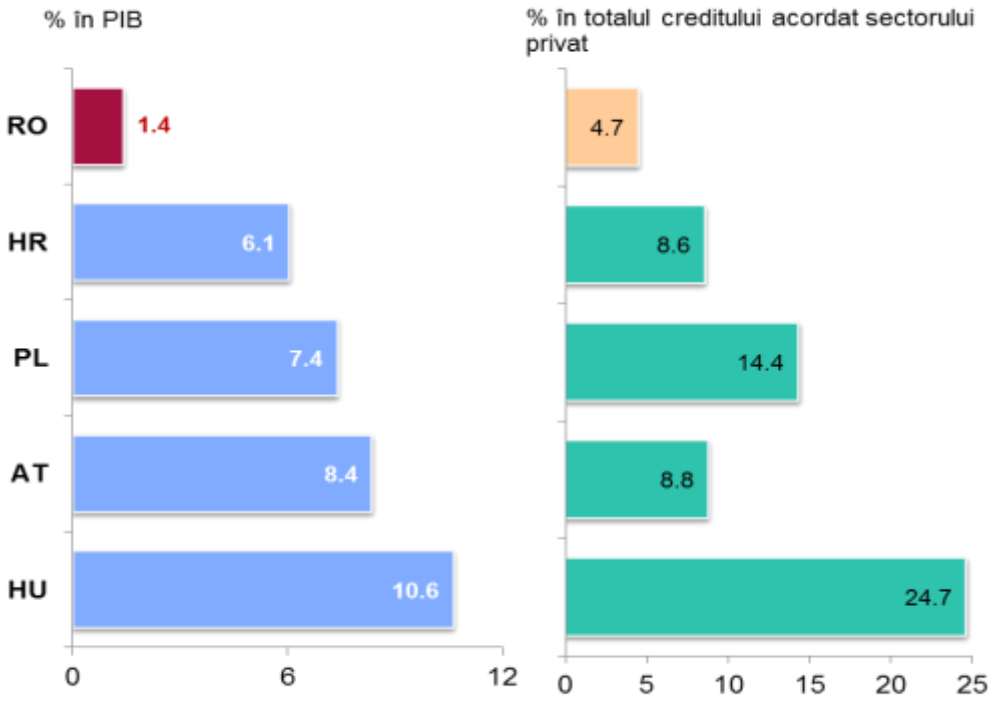
II. Situaţia creditelor în franci elveţieni

II.1. La nivel macroeconomic

Creditele în franci elveţieni (CHF) nu prezintă risc sistemic: au o pondere redusă în PIB şi o pondere redusă în totalul creditelor.

Creditarea în CHF a sectorului privat reprezintă 1,4 la sută din PIB în cazul României, fiind de 5 ori, respectiv de 7 ori mai redusă decât în Polonia şi Ungaria. Proporţiile se menţin şi în ceea ce priveşte ponderea creditului în CHF în totalul creditului acordat sectorului privat: în România ponderea este de 4,7 la sută, în timp ce în Polonia şi Ungaria se consemnează niveluri de 3, respectiv, 5 ori mai mari (Grafic 2.1; Grafic 1, Anexa 2). Ponderea creditării CHF în totalul creditării companiilor nefinanciare şi populaţiei din România s-a situat pe o traiectorie descendentă începând cu anul 2012 (Grafic 2, Anexa 2), ajungând la 4,7 la sută din totalul creditării acestor sectoare (Tabel 1, Anexa 2). Evoluţia a survenit inclusiv pe fondul reducerii semnificative a creditelor acordate în CHF din anul 2009 (Tabel 6, Anexa 2).

Grafic 2.1. Ponderea creditelor în CHF în PIB şi creditul total acordat sectorului privat, comparaţii regionale

Sursa: BNR, Eurostat

Creditarea în CHF a fost acordată aproape în exclusivitate populaţiei. Ponderea acestor credite se ridică la circa 10 la sută din volumul total al creditelor acordate populaţiei (Tabel 2 şi Grafic 3, Anexa 2), iar numărul persoanelor fizice care au contractat credite în CHF reprezintă 2,1 la sută din numărul total al debitorilor din această categorie (respectiv 75 412 persoane, Tabel 3, Anexa 2). Spre comparaţie, în Polonia, numărul debitorilor în CHF este de peste 500 000.

Cauzele determinante pentru activitatea importantă a creditării în CHF în perioada 2007-2008 au o legătură strânsă cu factori sociali. Costul îndatorării în această monedă era mai redus la momentul acordării, ceea ce a facilitat accesul la creditare şi pentru cetăţenii cu venit mai scăzut, precum şi credite de volum mai ridicat pentru categoriile de populaţie cu venituri mai mare. Pe de altă parte, evoluţii nefavorabile ale CHF pot avea implicaţii importante asupra capacităţii de rambursare a debitorilor. O simulare asupra ratelor de plată la un credit standard acordat în CHF, RON, respectiv EUR în decembrie 2008 relevă faptul că: (i) la momentul acordării, ratele lunare de plată la creditele în CHF erau mai mici comparativ cu creditele similare acordate în RON sau EUR şi (ii) impactul modificării cursului de schimb şi/sau al ratei de dobândă a fost cel mai ridicat pentru creditul standard în CHF (Tabel 10, 11, Anexa 2).

Numărul debitorilor cu credite în CHF este în scădere (cu 31,8 la sută în noiembrie 2014 faţă de decembrie 2008, respectiv cu circa 35 200 persoane). Reducerea se datorează rambursării creditelor, conversiei acestora în altă monedă, scoaterii în afara bilanţului şi externalizării acestora. Ritmul de scădere al numărului de debitori cu credite în CHF a fost mai accelerat comparativ cu dinamica la nivel agregat (numărul debitorilor diminuându-se cu 15 la sută între decembrie 2008 şi noiembrie 2014). O situaţie similară se înregistrează şi în cazul numărului de credite în CHF (Tabel 4, Anexa 2).

Riscul de credit este relativ mai ridicat[1] pentru creditele în CHF comparativ cu alte monede (rata de neperformanţă[2] este de 12 la sută la creditele în CHF faţă de 9,4 la sută pentru toate creditele în valută, în noiembrie 2014), dar a avut o dinamică similară cu cea a creditelor în

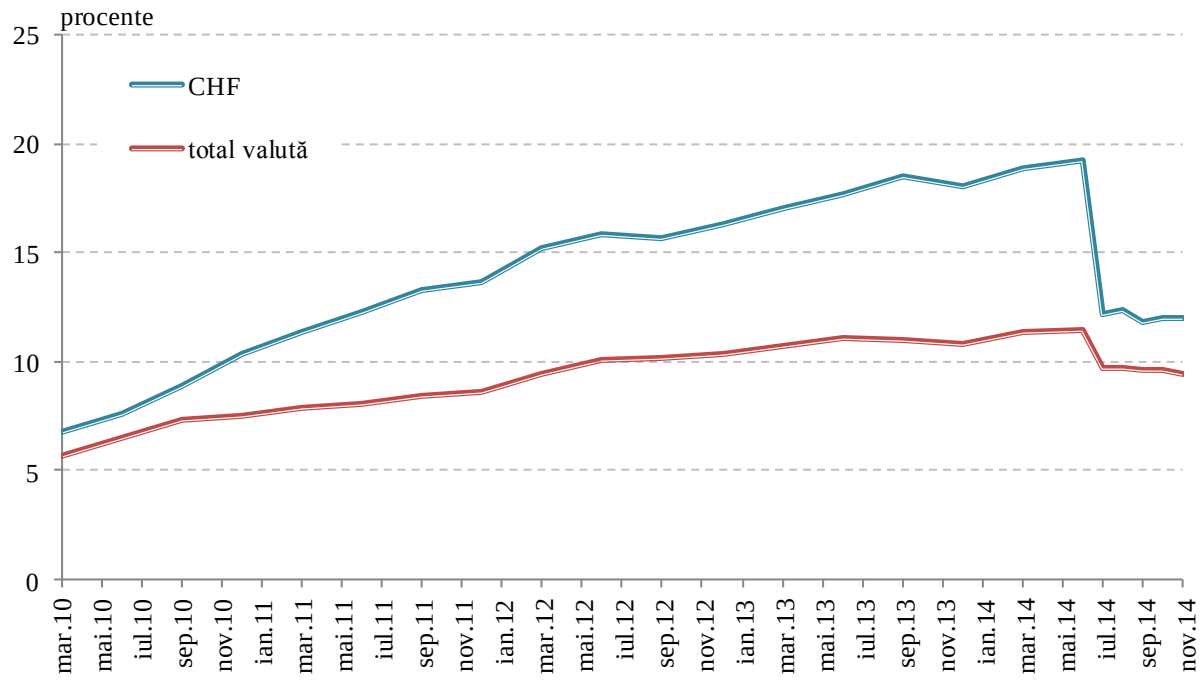
[1] Detalii şi în Grafic 6, Anexa 2.

[2] Rata creditelor neperformante (rata NPL) este definită ca pondere a creditelor aferente debitorilor care înregistrează restanţe mai mari de 90 de zile (cu contaminare la nivel de debitor) în total credite acordate debitorilor.

valută (Grafic 2.2). Literatura de specialitate identifică de asemenea riscuri crescute în cazul creditelor acordate în franci elveţieni către debitorii neacoperiţi la riscul valutar. Kingston (1995) arată că în Australia, în ani 1980, mii de întreprinderi care au accesat aceste surse de finanţare pe fondul dobânzilor mai scăzute în CHF au înregistrat o dublare a serviciului datoriei. Baggus şi Howden (2011) găsesc că în Islanda, în anul 2008, serviciul datoriei aferent creditelor ipotecare acordate populaţiei a înregistrat majorări între 100 la sută şi 150 la sută, ceea ce a afectat considerabil capacitatea acestor debitori de a-şi onora serviciul datoriei.

Yeşin (2013) utilizează un set de date constând din împrumuturi acordate în perioada 2007-2011 în 17 ţări europene pentru a cuantifica riscurile generate de creditarea în monedă străină, prin aplicarea unui indice de asimetrie valutară. Rezultatele arată că împrumuturile acordate clienţilor neacoperiţi în mod natural la riscul valutar au o pondere ridicată în Europa, iar riscurile generate de această activitate sunt mult mai substanţiale în ţări care nu sunt membre ale zonei euro. În mod particular, creditele în franci elveţieni, populare mai ales în state est-europene, ar putea genera consecinţe negative importante în cazul aprecierii CHF faţă de monedele naţionale.

Grafic 2.2. Rata de neperformanţă a creditelor acordate populaţiei

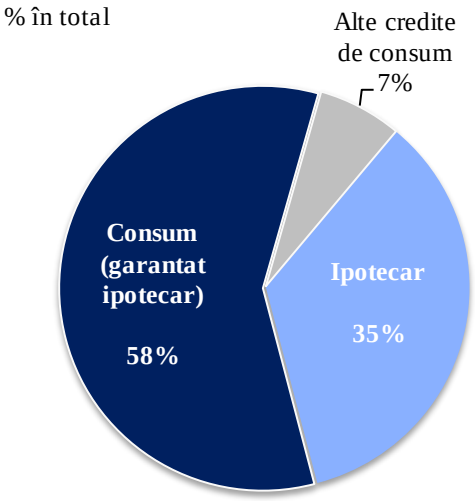
Sursa: Centrala Riscului de Credit, Biroul de Credit, calcule BNR

II.2. La nivelul debitorilor

Persoanele fizice creditate în CHF nu reprezintă o grupare omogenă. Analiza distribuţiei acestor credite relevă o varietate deosebită după: (A) destinaţia creditului, (B) valoarea creditului, (C) nivelul de venit al debitorilor, (D) gradul de îndatorare a debitorilor şi (E) scadenţa creditului.

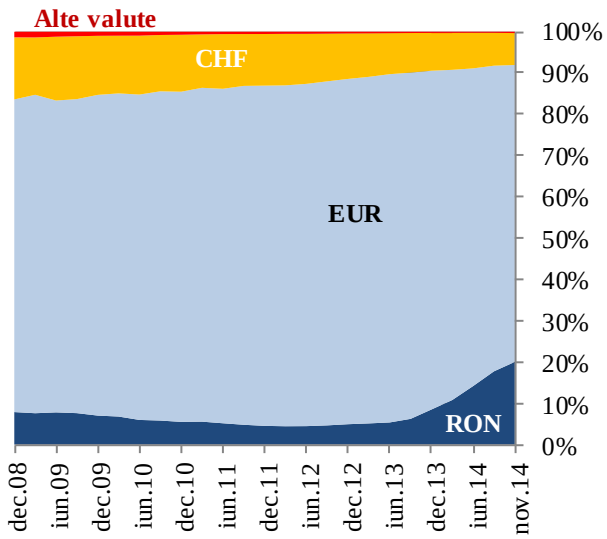
(A) Creditarea în CHF a populaţiei a avut destinaţii diferite (Grafic 4, Anexa 2). Circa 35 la sută dintre creditele în CHF au fost acordate pentru achiziţionarea de locuinţe, iar 58 la sută dintre acestea intră în categoria creditelor de consum garantate cu ipotecă (Grafic 2.3). Creditarea imobiliară a populaţiei se realizează preponderent în euro, creditele în CHF cumulând doar 7,7 la sută din total, comparativ cu ponderea de 37 la sută înregistrată în Polonia (Grafic 2.4).

Grafic 2.3. Structura creditelor în CHF acordate persoanelor fizice după destinaţie (noiembrie 2014)

Sursa: Centrala Riscului de Credit, Biroul de Credit, calcule BNR

Grafic 2.4. Structura creditelor imobiliare acordate persoanelor fizice

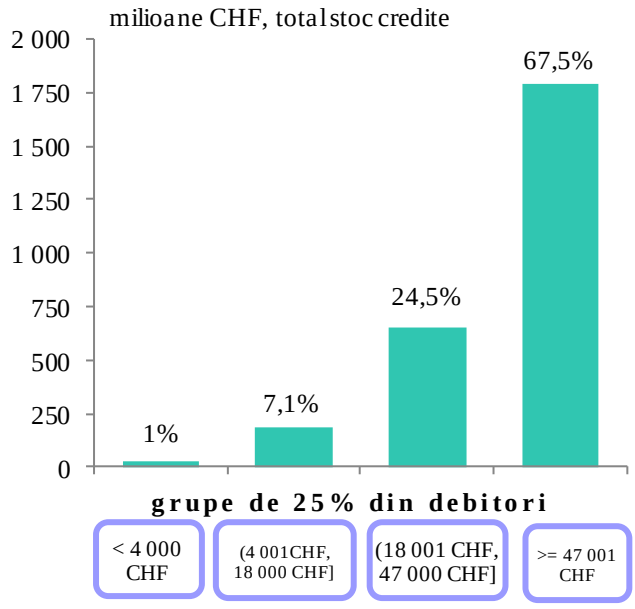
Sursa: Sursa: BNR, calcule proprii

(B) Creditul în CHF nu prezintă valori omogene (Tabel 5, Anexa 2). Creditele cu valori ridicate (peste 47 000 CHF) sunt concentrate: circa 25 la sută dintre debitori cumulează

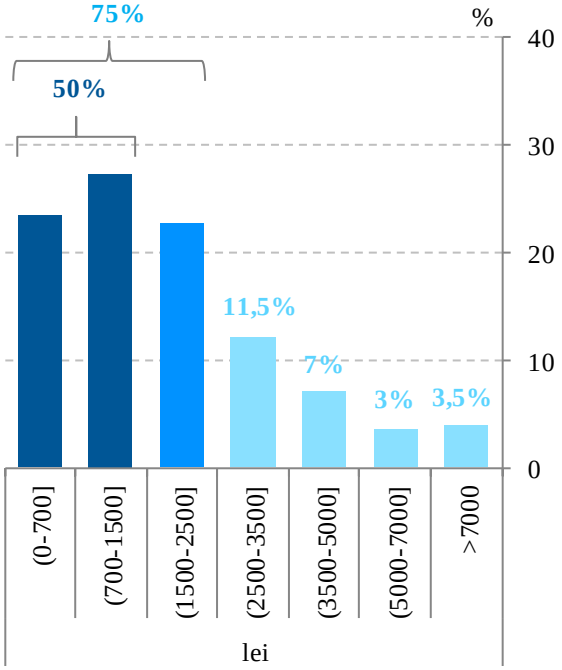
67,5 la sută din volumul creditelor (Grafic 2.5). La cealaltă extremă, 25 la sută dintre debitori au credite de valori reduse (sub 4 000 CHF) şi deţin numai 1 la sută din stocul de credite.

(C) Distribuţia debitorilor cu credite în CHF după nivelul veniturilor[3] semnalează existenţa unor grupuri sociale vulnerabile în rândul debitorilor. Circa 50 la sută din numărul debitorilor cu credite în CHF au venituri lunare nete mai mici de 1 500 lei, iar ponderea creşte până la 75 la sută în cazul debitorilor care au venituri lunare nete mai mici de 2 500 lei (Grafic 2.6).

Grafic 2.5. Distribuţia debitorilor în CHF după mărimea creditului

Grafic 2.6. Distribuţia debitorilor în CHF după venitul net lunar

Notă: Pentru identificarea salariului mediu lunar net şi a gradului de îndatorare s-a realizat intersecţia cu baza de date privind veniturile aferente lunii decembrie 2013. Gradul de acoperire a expunerilor bancare în CHF este de circa 65 la sută. Pentru calculul gradului de îndatorare s-a considerat doar venitul salarial al titularului de credit (nu este luat în calcul venitul eventualilor codebitori).

Sursa: Centrala Riscului de Credit, Biroul de Credit, ANAF, calcule proprii

(D) Gradul mediu de îndatorare pentru debitorii cu credite în CHF este în prezent de 92 la sută, în creştere faţă de decembrie 2008 (64 la sută, Grafic 2.7). Discrepanţele în structură sunt mari, debitorii cu venituri nete lunare sub 2 500 lei fiind în prezent supraîndatoraţi ca urmare atât a deteriorării veniturilor în timpul crizei, precum şi a aprecierii CHF (Tabel 8, Anexa 2). Impactul aprecierii CHF este cel mai resimţit de către debitorii cu venituri sub

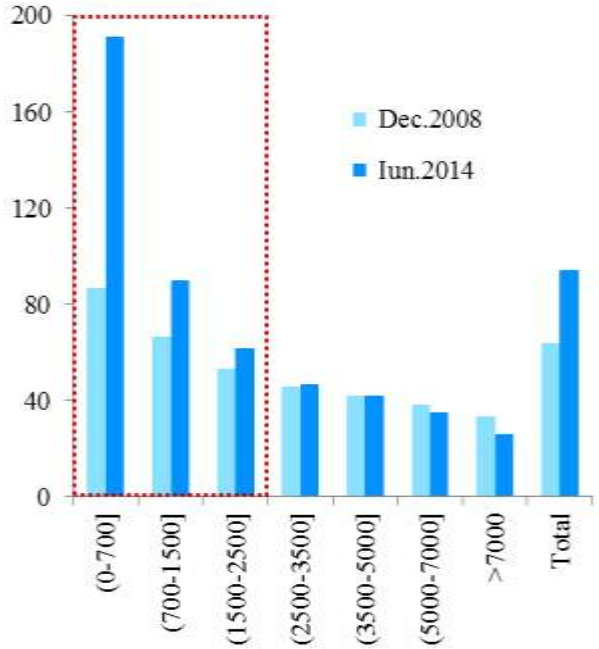
[3] Pentru detalii referitoare la caracteristicile creditării în CHF în funcţie de venitul debitorilor, a se vedea Anexa 2, Tabel 8 – Tabel 9 şi Grafic 5.

media salariului pe economie. Debitorii cu un venit salarial net lunar sub 500 lei înregistrează o creștere a serviciului datoriei cu 32,2 la sută din respectivul venit, în timp ce debitorii cu venit peste 3000 lei cunosc o majorare a serviciului datoriei mai mică de 7 la sută din salariul net lunar (Tabel 12, Anexa 2).

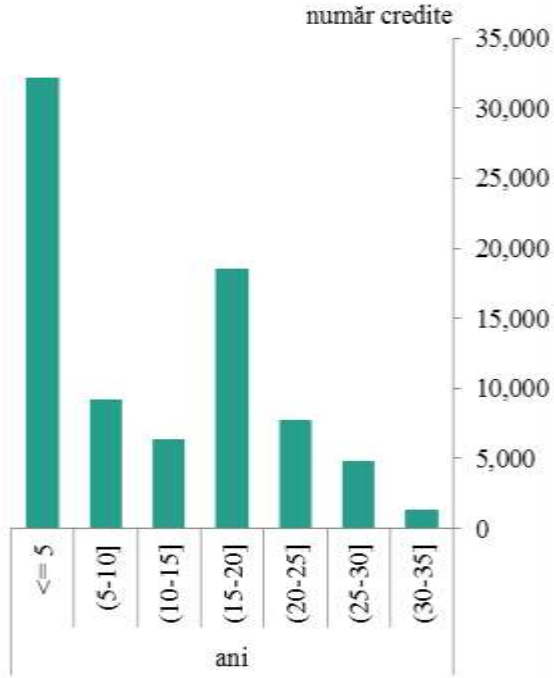
Oferirea unor soluţii similare atât pentru debitorii care au veniturile mai reduse de 700 lei (şi un grad mediu de îndatorare de 184 la sută), cât şi pentru debitorii care au venituri mai ridicate decât 7 000 lei (şi un grad mediu de îndatorare de 26 la sută) nu este justificată.

(E) Creditele în CHF sunt acordate de regulă pe termen lung, având o scadenţă reziduală medie de 13,2 ani. Circa 40 la sută din creditele în CHF au scadenţă reziduală sub 5 ani, iar alte 40 la sută au o scadenţă reziduală care depăşeşte 15 ani (Grafic 2.8; Tabel 8, Anexa 2). Valoarea medie a creditelor în CHF este de altfel, semnificativ mai ridicată comparativ cu valoarea medie a creditelor acordate în lei (Tabel 7, Anexa 2).

Grafic 2.7. Gradul mediu de îndatorare a debitorilor în CHF după categoria de venit

Grafic 2.8. Distribuţia numărului de credite în CHF după scadenţa reziduală

Notă: Pentru identificarea salariului mediu lunar net şi a gradului de îndatorare s-a realizat intersecţia cu baza de date privind veniturile aferente lunii decembrie 2013. Gradul de acoperire a expunerilor bancare în CHF este de circa 65 la sută. Pentru calculul gradului de îndatorare s-a considerat doar venitul salarial al titularului de credit (nu este luat în calcul venitul eventualilor codebitori).

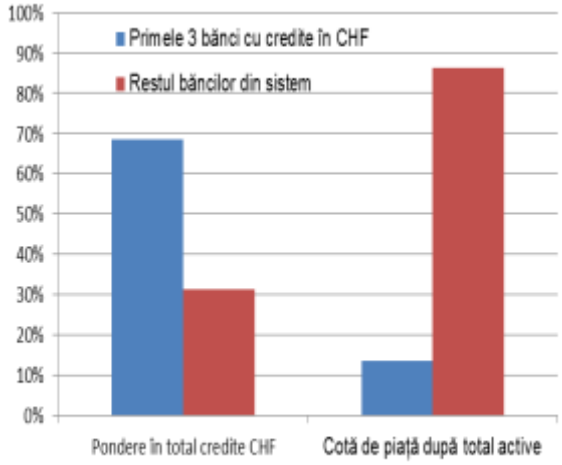
Sursa: Centrala Riscului de Credit, Biroul de Credit, ANAF, calcule proprii

Asemenea disparităţi nu pledează pentru un comportament similar în soluţionarea problemelor de neplată a debitorilor: există o multitudine de situaţii individuale specifice, iar o soluţie generală nu poate fi adoptată, fiind necesară identificarea de mai multe soluţii diferenţiate.

II.3. La nivelul creditorilor

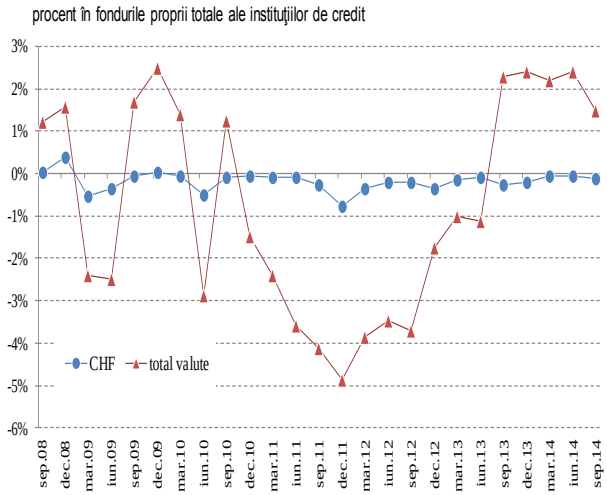
Creditarea în CHF a fost concentrată la un număr redus de bănci (3 bănci deţin 77,3 la sută din totalul debitorilor în CHF şi 68,6 la sută din volumul creditelor în CHF); aceste bănci aveau o pondere însumată de 13,6 la sută în totalul activelor sectorului bancar, în noiembrie 2014, Grafic 2.9).

Grafic 2.9 – Rolul în sistem al primelor 3 bănci care au acordat credite în CHF

Sursa: BNR

Grafic 2.10 - Poziţia valutară netă a instituţiilor de credit

Sursa: BNR
Notă: Datele sunt aferente ultimei zile lucrătoare ale fiecărui trimestru

Mai mult, poziţia valutară netă în CHF nu a fost o sursă de speculaţie pentru instituţiile de credit, având o pondere foarte redusă în totalul fondurilor proprii (Grafic 2.10) şi o volatilitate de asemenea foarte redusă în comparaţie cu alte valute. Băncile au gestionat prudent activele şi pasivele în CHF. Valoarea foarte redusă a poziției valutare nete în CHF atestă faptul că activele denominate în franci elvețieni au fost susținute în permanență de finanțare atrasă în franci elvețieni. O eventuală conversie a creditelor denominate în franci elvețieni în lei la un curs administrativ (mai mic decât cel specific pieței în ziua conversiei) nu ar genera profituri diminuate la nivelul instituțiilor de credit cu portofolii în franci elvețieni, ci pierderi. Diferența dintre cursul pieței (mai mare) și cursul administrativ aplicat în scopul conversiei nu reprezintă o simplă diminuare a profitului, întrucât instituția de credit are la rândul ei finanțare atrasă în CHF. Din rambursările efectuate de clienți, instituțiile de credit cumpără CHF **la**

cursul pieței pentru reducerea datoriei pe care au contractat-o pentru creditarea clienților. Astfel, întreaga diferență între cursul administrativ și cursul pieței reprezintă o pierdere certă pentru instituțiile de credit.

III. Contextul economic actual

Două caracteristici importante rezultă din analiza contextului economic actual. În primul rând, echilibrele sustenabile macroeconomice ale României au continuat să se menţină în ultimii ani. Este și rezultatul pozițiilor anticiclice ale politicii monetare și ale celei prudențiale (Georgescu, 2011). Influenţa politicilor macroeconomice este sever constrânsă în perioada următoare declanşării unei crize financiare, ceea ce face esenţială adoptarea de politici adecvate în perioada de expansiune (Isărescu, 2013). Creşterea economică rămâne robustă (printre cele mai mari din UE), iar perspectivele sunt asemănătoare. Rata inflaţiei şi-a continuat tendinţa descendentă, iar soldul bugetar şi cel al contului curent se află în zona de confort. Sunt argumente care susţin că evoluţiile privind cursul valutar al leului faţă de francul elveţian nu reprezintă o depreciere a monedei naţionale (care este susţinută de fundamente economice solide), ci o apreciere a CHF.

În al doilea rând, evoluţia descendentă a ratei dobânzii la creditele în lei, inclusiv ca urmare a măsurilor BNR de reducere succesivă a ratei dobânzii de politică monetară şi de gestionare adecvată a lichidităţii, susţine soluţii de conversie a creditelor în valută în lei pentru debitorii neacoperiţi în prezent la riscul valutar.

Conform proiecţiilor Comisiei Europene, creşterea economică a României în anul 2014 se preconizează a fi de 3 la sută, semnificativ peste media UE (1,3 la sută) şi printre cele mai mari din Europa (Tabel 2, Anexa 3). Motorul principal al acestei evoluţii a fost consumul privat, alimentat în special de evoluţii pozitive în ceea ce priveşte veniturile populaţiei şi scăderea ratelor dobânzilor. Prognozele pentru anul 2015 indică o creştere economică de 2,7 la sută[4], alimentată în continuare de avansul cererii interne. Cel mai probabil, consumul privat va rămâne motorul principal al creşterii economice, pe fondul evoluţiei pozitive a venitului disponibil şi a îmbunătăţirii condiţiilor pe piaţa muncii.

Analiza celor mai recente date statistice relevă continuarea scăderii ratei anuale a inflaţiei şi plasarea ei la valori inferioare celor prognozate şi sub limita de jos a intervalului ţintei staţionare de inflaţie, ca urmare a accentuării declinului preţurilor volatile şi a inflaţiei tot mai scăzute pe pieţele externe, suprapuse persistenţei deficitului de cerere agregată şi continuării ajustării descendente a anticipaţiilor inflaţioniste. În luna decembrie 2014, rata medie anuală a

[4] Conform proiecţiilor de iarnă ale Comisiei Europene, 2015.

inflaţiei s-a menţinut la nivelul de 1,1 la sută, iar rata medie anuală a inflaţiei determinată pe baza indicelui armonizat al preţurilor de consum – indicator relevant pentru evaluarea procesului de convergenţă cu Uniunea Europeană – s-a plasat la nivelul de 1,4 la sută, similar lunii anterioare (Grafic 1, Anexa 3).

Scăderea ratei inflaţiei a permis diminuarea succesivă a ratei dobânzii de politică monetară (2,25 la sută în februarie 2015, minim istoric), precum şi reducerea substanţială a ratelor dobânzilor interbancare, la niveluri minime istorice în condiţii favorabile de lichiditate pe piaţa monetară. În august 2014, BNR a reluat ciclul de diminuare a ratei dobânzii de politică monetară, astfel că în februarie 2015, nivelul acesteia a ajuns la 2,25 la sută (comparativ cu 5,25 la sută în iunie 2013). De asemenea, în perioada ianuarie - noiembrie 2014, BNR a redus gradual ratele rezervelor minime obligatorii. În prezent, rata rezervelor minime obligatorii aplicabile pasivelor în lei este de 10 la sută (faţă de 15 la sută la finele anului 2013), cifra aferentă pasivelor în valută fiind 14 la sută (de la 20 la sută în decembrie 2013). Aceste evoluţii legate de rata dobânzii de politică monetară şi de RMO au condus la scăderea semnificativă a serviciului datoriei pentru debitorii în monedă naţională, majorarea volumului creditului în lei şi diminuarea celui în valută, ceea ce confirmă creşterea preferinţei pentru creditarea în monedă naţională (Grafic 2, Anexa 3). Pe cale de consecinţă, riscul valutar se diminuează.

Soldul bugetar şi cel al contului curent se află în zona de confort. Estimările Comisiei Europene indică reducerea deficitului de cont curent la 0,9 la sută din PIB, iar deficitul bugetar la 1,8 la sută din PIB (în anul 2014, Tabel 1, Anexa 3). Importurile de bunuri şi servicii au fost pe o pantă ascendentă în anul 2014 pe fondul revenirii cererii interne, însă exporturile au înregistrat un ritm de creştere mai alert, cu o contribuţie semnificativă a vânzărilor de utilaje şi mijloace de transport. Reducerea deficitului de cont curent pe fondul creşterii competitivităţii externe şi a eficienţei energetice a fost susţinută şi de ajustarea fiscală. Deficitul bugetar s-a diminuat considerabil, iar datoria publică a avut o tendinţă de stabilizare (Grafic 3, Anexa 3).

Rata şomajului a scăzut la 6,4 la sută în decembrie 2014, înregistrând o medie anuală de 6,8 la sută, cea mai scăzută valoare din ultimii 5 ani.

Sectorul bancar este stabil şi solid din punct de vedere al indicatorilor prudenţiali. Raportul dintre credite şi depozite, indicator relevant al stabilităţii financiare, a devenit subunitar (Grafic 4, Anexa 3). Raportul dintre creditele şi depozitele în valută s-a redus considerabil, de la 2,2 în 2008 la 1,5 în 2014. Rata de solvabilitate este de 17,1 la sută (în septembrie 2014), faţă de 15,5 la sută în decembrie 2013, nivel situat peste cerinţele de prudenţialitate internaţionale (Grafic 6 şi Tabel 3, Anexa 3), iar lichiditatea este la un nivel adecvat (Grafic 7, Anexa 3).

Efortul de curăţare a bilanţurilor de credite neperformante a condus la valori negative ale profitabilităţii sistemului bancar (Grafic 5, Anexa 3). Deteriorarea calităţii activelor băncilor este şi rezultatul unui grad de îndatorare a populaţiei ridicat (reprezentând, în medie, 45 la sută din venitul disponibil al debitorilor), ceea ce a condus la dificultăţi în onorarea serviciului datoriei. De subliniat că, la categoria de populaţie cu venituri reduse, gradul de îndatorare este extrem de mare (respectiv de 153 la sută la cei cu venituri brute sub 750 lei; 109 la sută pentru cei cu venituri brute până la 1150 de lei; 104 la sută pentru cei cu venituri brute până la 1210 de lei; cu menţiunea că aceştia au beneficiat de sprijinul mai multor coplătitori pentru a fi eligibili la creditare).

Din soldul creditelor acordate populaţiei de 101,7 mld. lei, 61 la sută reprezintă creditele în valută (din care, 51,8 mld echivalent lei acordate în EUR, 0,3 mld echivalent lei în USD şi 9,7 mld echivalent lei în CHF, noiembrie 2014). De subliniat că din cele 61,9 mld. echivalent lei aferente creditelor în valută, creditele în EUR reprezintă 83,8 la sută, cele în USD 0,5 la sută, iar cele în CHF 15,7 la sută, la noiembrie 2014.

Gradul semnificativ de îndatorare în valută a cetăţenilor, la care se adaugă evoluţiile nefavorabile din ultima perioadă ale diverselor monede (aprecierea puternică a CHF, a USD şi incertitudinile privind cursul euro), accentuează dificultăţile de rambursare a creditelor de către o parte a celor îndatoraţi (Grafic 8, Anexa 3).

Dificultăţi similare privind rambursarea creditelor contractate de la bănci de către populaţie s-au înregistrat şi în alte ţări, care au aplicat diferite scheme de susţinere de stat a cetăţenilor pentru îmbunătăţirea procesului de rambursare a împrumuturilor (Marea Britanie, Irlanda, SUA, Letonia, Croaţia, Islanda – detalii în secţiunea a V-a lucrării).

IV. Acţiunile BNR privind creditarea în valută

BNR a promovat de timpuriu un mix de măsuri în privinţa descurajării creşterii nesustenabile a creditării în valută. Măsurile au vizat: (A) politica monetară, (B) reglementarea prudenţială, (C) supravegherea prudenţială, (D) avertizări publice şi (E) Implementarea Recomandărilor Comitetului European pentru Risc Sistemic privind creditarea în valută (2011). Neagu, Tatarici şi Mihai (2015) arată că România este printre ţările care au fost nevoite să gândească măsuri neortodoxe pentru a gestiona provocările legate de liberalizarea deplină a contului de capital, euroizarea economiei, intrări semnificative de capitaluri străine etc. Unele dintre asemenea măsuri, evaluate ca fiind administrative la momentul implementării, sunt în prezent considerate instrumente macroprudenţiale (ex.: ponderea serviciului datoriei în serviciul disponibil şi ponderea creditului acordat în valoarea garanţiei). România are deja un deceniu de experienţă cu asemenea instrumente, având din acest punct de vedere o expertiză aproape unică în Europa. România este din acest unghi de analiză luată drept exemplu în studii ale Fondului Monetar Internaţional (ex.: Jacome şi Mitra, 2015).

(A) Politica monetară

Pentru a descuraja creditarea în valută şi implicit pentru a consolida canalele tradiţionale de transmisie monetară, BNR a utilizat în mod activ mecanismul ratei rezervelor minime obligatorii (RMO) în valută. Rata RMO aferentă pasivelor în valută ale instituţiilor de credit a continuat să fie majorată în perioada 2004-2006[5], nivelul acesteia crescând în lunile august 2004, ianuarie 2006 şi martie 2006 cu câte 5 puncte procentuale, până la 40 la sută. Totodată, BNR a impus constituirea de RMO şi în cazul pasivelor în valută cu scadenţa reziduală de peste doi ani[6], astfel: (i) începând din luna februarie 2005, pentru pasivele atrase ulterior acestei date; (ii) începând din luna iulie, pentru pasivele atrase anterior lunii februarie 2005. Gradul înalt de restrictivitate astfel imprimat regimului RMO aplicat pasivelor în valută ale instituţiilor de credit a fost menţinut până în anul 2009.

[5] În anul 2002, rata RMO aferentă pasivelor în valută fusese majorată în doi paşi de la 20 la 25 la sută.

[6] Cărora până la acel moment li se aplica o rată zero a RMO, similar pasivelor în lei cu scadenţa reziduală de peste doi ani.

(B) Reglementarea prudenţială

- În anul 2003, anterior datei aderării României la Uniunea Europeană, banca centrală a emis norme prin care au fost instituite unele condiţii pentru acordarea creditelor către persoane fizice:
    - limitarea ratei lunare de credit şi a dobânzii aferente pentru creditele de consum la cel mult 30 la sută din veniturile nete (respectiv venituri rămase după deducerea cheltuielilor de subzistenţă) ale solicitantului şi ale familiei sale, iar în cazul creditelor ipotecare la 35 la sută din veniturile nete;
    - instituirea obligaţiei participării debitorului cu un avans de 25 la sută din valoarea bunurilor achiziţionate sau prezentarea de garanţii personale în cazul creditelor de consum destinate achiziţionării de bunuri;
    - constituirea, în cazul creditelor de consum care nu au ca obiect achiziţionarea de bunuri, de garanţii reale şi/sau personale cel puţin la nivelul creditului solicitat;
    - limitarea valorii creditului ipotecar la 75 la sută din valoarea imobilului pentru achiziţionarea căruia se solicită creditul şi/sau din valoarea devizului estimativ, astfel încât valoarea garanţiilor constituite să nu fie mai mică de 133 la sută din valoarea creditului.
- În perioada iulie-septembrie 2005, au fost instituite condiţii suplimentare în domeniul creditării, respectiv:
    - limitarea ponderii „serviciului total al datoriei” la 40 la sută din veniturile nete ale persoanelor fizice cu condiţia ca angajamentul debitorului ce rezultă din credite ipotecare să nu depăşească 35 la sută din veniturile nete ale acestuia;
    - limitarea expunerii în valută a unei instituţii de credit, la 300 la sută din fondurile proprii, respectiv din capitalul de dotare în cazul sucursalelor instituţiilor de credit străine, pentru creditele acordate persoanelor fizice şi juridice care nu obţin venituri în valuta în care este denominat împrumutul.
- Complementar măsurilor adresate instituţiilor de credit, anul 2006 a marcat intrarea în vigoare a cadrului legislativ privind reglementarea activităţii de creditare desfăşurate de instituţii financiare nebancare.

Reglementarea acestui segment de creditori a avut ca principal obiectiv evitarea înregistrării de distorsiuni pe piaţa creditului, prin stoparea migrării creditului din sectorul bancar către un segment nereglementat al pieţei financiare.

În acest context, pentru atingerea obiectivului de temperare a dinamicii creditului neguvernamental, măsurile menţionate au fost extinse şi asupra instituţiilor financiare nebancare.

- În contextul aderării României la Uniunea Europeană (anul 2007), politica de reglementare prudenţială privind activitatea de creditare a înregistrat ajustările necesare respectării rigorilor impuse de *acquis*-ul comunitar, inclusiv referitor la liberalizarea completă a contului de capital.

- Astfel, în vederea respectării angajamentelor asumate de România pe linia liberalizării contului de capital a fost necesară, în primul rând, eliminarea, începând cu data de 1 ianuarie 2007, a limitei impuse instituţiilor de credit privind gradul de concentrare a expunerilor din creditele în valută. Păstrarea limitei respective ar fi echivalat cu o restricţie de capital, incompatibilă cu obligaţia României de liberalizare deplină a contului de capital la momentul aderării la UE.

- De asemenea, în martie 2007, reglementările băncii centrale în domeniul creditării s-au adaptat la practicile europene în materie, care nu conţineau restricţii administrative, promovându-se modelul de autoreglementare pentru băncile comerciale.

  Potrivit noului cadru, împrumutătorii îşi stabilesc prin norme de creditare proprii limite maxime ale gradului de îndatorare pe categorii de clientelă, în concordanţă cu profilul şi strategia de risc asumate de bănci în raport cu capacitatea financiară a debitorilor. Aceste limite sunt supuse validării prealabile a băncii centrale.

  Odată cu aderarea României la Uniunea Europeană, sarcina de supraveghere a BNR s-a restrâns la entităţile cu personalitate juridică română. Reglementări prudenţiale mult mai severe decât cele existente în alte state europene deveneau inoperabile pentru că puteau fi uşor eludate prin transformarea filialelor băncilor străine (persoane juridice române) în sucursale (persoane juridice străine).

- În februarie 2008 au fost introduse cerinţe mai stricte de provizionare a creditelor în valută acordate debitorilor care obţineau venituri într-o monedă diferită de cea a creditului.

- În august 2008, a fost amendată reglementarea vizând creditarea persoanelor fizice, prin introducerea obligativităţii în sarcina creditorului de a determina limitele privind gradul de îndatorare a debitorilor, astfel încât serviciul datoriei să poată susţine materializarea riscului de rată a dobânzii şi a celui valutar, precum şi majorarea comisioanelor pe întreaga durată a creditului.

  La aceeaşi dată, dispoziţiile legale în materia practicilor bancare sănătoase de creditare au fost completate prin impunerea utilizării fişei fiscale a debitorului în procesul de validare a veniturilor.

- În octombrie 2011, BNR a introdus condiţii suplimentare privind creditarea persoanelor fizice (detalii prezentate la punctul E).

(C) Supravegherea prudenţială

Una dintre principalele atribuţii ale Băncii Naţionale a României, conform legii, o reprezintă supravegherea prudenţială a instituţiilor de credit. În acest scop, BNR este împuternicită să verifice, pe baza raportărilor primite şi prin inspecţii la faţa locului, respectarea cerinţelor prevăzute de lege şi de reglementările emise de BNR, în vederea limitării şi prevenirii riscurilor specifice activităţii bancare. Pe baza verificărilor şi evaluărilor efectuate, BNR determină în ce măsură cadrul de administrare, strategiile, procesele şi mecanismele implementate de o instituţie de credit, asigură o administrare adecvată a riscurilor în raport cu profilul de risc al acesteia.

În exercitarea funcţiei de supraveghere, BNR dispune recomandări, măsuri, şi sancţiuni, în sarcina instituţiei de credit sau a persoanelor desemnate să exercite responsabilităţi de administrare şi de conducere operativă, în scopul remedierii deficienţelor constatate şi încadrării în reglementările în vigoare.

(D) Avertizări publice

În ultimii 10 ani, în mod constant, BNR a avertizat în mod public asupra riscurilor aferente împrumuturilor în valută, inclusiv cele în CHF, în cazul persoanelor cu venituri în altă monedă decât cea a creditului. Aceste avertizări repetate au fost diseminate pe mai multe canale de comunicare: studii, conferinţe şi seminarii pe teme de supraveghere şi stabilitate financiară şi colocvii juridice (se regăsesc pe website-ul BNR), declaraţii în cadrul conferinţelor de presă trimestriale susţinute de către banca centrală, întâlniri lunare cu

reprezentanţii Asociaţiei Române a Băncilor şi cei ai unor asociaţii de specialitate (Asociaţia Analiştilor Financiari-Bancari din România, Asociaţia Naţională a Exportatorilor şi Importatorilor din România etc.). O bună parte dintre aceste avertizări au avut loc odată cu prezentarea normelor prudenţiale şi/sau a restricţiilor introduse de BNR. Subliniem că, acest tip de activităţi are caracter curent şi permanent fiind reflectate în *Rapoartele anuale* şi *Rapoartele asupra stabilităţii financiare* publicate pe website-ul BNR.

De exemplu, în *Raportul asupra stabilităţii financiare* al BNR pe anul 2006 se menţionează: "Ponderea creditului în valută a crescut semnificativ […], potenţată de ratele mai reduse ale dobânzilor la creditele în valută, precum şi de procesul de apreciere a monedei naţionale. Acest aspect ridică problema debitorilor neacoperiţi (*unhedged borrowers*), care sunt mult mai sensibili la şocurile valutare şi de dobândă". *Raportul asupra stabilităţii financiare* pe anul 2008 atrage atenţia explicit asupra riscurilor privind creditarea în monede considerate „exotice" (cum ar fi CHF sau JPY): "Dinamica rapidă a creditelor în noile valute s-ar justifica printr-un cost iniţial mai scăzut, dar au dezavantajul unei volatilităţi superioare a cursului. Coeficienţii de variaţie a cursurilor de schimb (calculaţi ca variaţie standard raportată la media cursului) CHF/RON şi JPY/RON sunt superiori celui specific EUR/RON (folosind cursurile zilnice pentru perioada 3.01.2005 – 4.03.2008). Mai mult, în perioadă de turbulenţe, CHF devine monedă de siguranţă pentru investitori, ceea ce va determina aprecierea şi mai mare a CHF faţă de toate celelalte monede."

Într-un Caiet de studii al BNR (Neagu şi Mărgărit, 2005) se concluzionează: „Ceea ce determină însă preocupare este o eventuală depreciere semnificativă şi de durată a monedei naţionale, care va spori proporţional serviciul datoriei debitorilor neacoperiţi (*unhedged borrowers*), iar cu cât ponderea creditelor în valută în bilanţul creditorilor se va majora, cu atât creşte pericolul apariţiei unor probleme sistemice". Se atrage atenţia şi asupra faptului că un cost iniţial mai scăzut al unui credit contractat într-o monedă străină poate genera, pe parcursul duratei de viaţă a creditului, deteriorarea capacităţii debitorului de a rambursa împrumutul: „…deşi acest comportament economic al populaţiei [n.a. îndatorare în valută] este direcţionat către diminuarea costurilor cu îndatorarea, o evoluţie nefavorabilă şi de durată a monedei naţionale va determina un şoc asupra serviciului datoriei populaţiei şi implicit asupra capacităţii de onorare a acestuia, cu consecinţe negative asupra creditorilor".

(E) Implementarea Recomandărilor Comitetului European pentru Risc Sistemic privind creditarea în valută (2011)

La nivel european, primele recomandări privind creditarea în valută au fost emise de Comitetul European pentru Risc Sistemic în anul 2011 (cu termen de implementare decembrie 2012). Acestea nu aveau în vedere interzicerea pe cale administrativă a creditelor în valută, ci în special măsuri pentru asigurarea că debitorii au capacitatea de a-şi onora serviciul datoriei în condiţiile manifestării unor evoluţii adverse. BNR a transpus rapid în legislaţia internă toate aceste recomandări.

Astfel, BNR a emis, în octombrie 2011, reglementări în domeniul creditelor destinate persoanelor fizice, care încorporează principii promovate de CERS, respectiv:

- determinarea gradului maxim de îndatorare permis în cazul creditului de consum prin: (i) luarea în considerare a riscului de diminuare a veniturilor disponibile pe perioada de derulare a creditului (aplicarea, în acest sens, a unei reduceri a venitului eligibil de natură salarială de 6 la sută) şi (ii) aplicarea următoarelor şocuri la stabilirea gradului maxim de îndatorare a debitorului: pentru rata dobânzii: +0,6 puncte procentuale, indiferent de monedă; pentru cursul de schimb: depreciere de 35,5 la sută raportat la EUR; 52,6 la sută la CHF şi 40,9 la sută la USD);

- impunerea în cazul creditelor de consum a obligaţiei de prezentare de garanţii reale şi/sau personale la un nivel de minim 133 la sută din valoarea creditului şi limitarea scadenţei iniţiale a creditului la maximum 5 ani;

- stabilirea în cazul creditelor cu destinaţie imobiliară şi garanţie ipotecară a unor niveluri maxime ale finanţării acordate raportat la valoarea garanţiei – LTV, astfel: 85 la sută pentru creditele în lei; 80 la sută pentru creditele în valută acordate debitorilor protejaţi natural la riscul valutar; 75 la sută pentru creditele în euro acordate debitorilor neprotejaţi la riscul valutar şi 60 la sută pentru creditele în alte valute acordate debitorilor neprotejaţi la riscul valutar.

În anul 2012[7], BNR a introdus în reglementările bancare şi recomandările CERS care vizează condiţiile de creditare ale persoanelor juridice, respectiv:

- obligaţia împrumutătorilor de a condiţiona accesul la credite în valută pentru firme expuse la riscul valutar de îndeplinirea unor criterii de bonitate care să asigure posibilitatea rambursării creditului şi în condiţii de depreciere severă a monedei în care dispun de surse de rambursare;

- instituirea pentru instituţiile de credit persoane juridice române cu activitate transfrontalieră a unui mecanism de recunoaştere a măsurilor similare impuse de statele membre în care acestea îşi desfăşoară activitatea.

Alte ţări din regiune au transpus până în prezent într-o pondere mai mică recomandările CERS.

[7] Regulamentul BNR nr. 17/2012 privind unele condiţii de creditare, care amendează şi completează Regulamentul nr. 24/2011 privind creditele destinate persoanelor fizice.

V. Alte ţări din regiune – abordări ale situaţiei generate de aprecierea CHF

Acţiunile altor ţări din UE pentru rezolvarea problemelor legate de creditele în CHF arată că soluţiile adoptate au fost diferite în raport cu particularităţile creditelor în CHF din fiecare stat. În consecinţă, România trebuie să identifice soluţii adecvate propriei situaţii. Este contraproductivă selectarea în mod arbitrar a componentelor favorabile ale măsurilor adoptate de diferite ţări fără a prezenta contextul şi costurile asociate acestora.

Măsuri pentru gestionarea riscului de curs de schimb pentru debitorii neacoperiţi la riscul valutar (*unhedged borrowers*) s-au practicat frecvent în Europa de la începutul crizei[8]. De exemplu, în Marea Britanie, în anul 2008, s-a implementat o măsură prin care se permite amânarea plăţii dobânzilor, iar măsura a fost susţinută prin garanţii de stat pentru creditori. În Croaţia sau Ungaria s-au iniţiat măsuri pentru extinderea maturităţii creditelor ipotecare în valută şi plata acestora la o rată de schimb favorabilă (având loc şi subvenţionarea parţială de către statul maghiar a diferenţei valutare rezultate din transformarea în monedă naţională a expunerilor în valută). În Islanda s-au implementat măsuri pentru subvenţionarea eforturilor populaţiei cu dobânda pentru o perioadă de doi ani, finanţată printr-o facilitate fiscală acordată băncilor. Una din concluziile studiilor efectuate pe baza acestor măsuri iniţiate în Europa este că reducerea serviciului datoriei populaţiei poate avea efecte benefice asupra consumului[9].

Aprecierea semnificativă a CHF la începutul lunii ianuarie 2015 a condus la măsuri croite pe particularităţile fiecărui stat. În Polonia, recomandările autorităţilor sunt ca băncile să identifice soluţii pentru reducerea serviciului datoriei al debitorilor. Croaţia a introdus un curs de schimb fix faţă de CHF. Autorităţile din Ungaria au preluat în mare măsură efortul gestionării consecinţelor evoluţiei CHF, împrumuturile în această monedă reprezentând circa 50 la sută din creditele contractate de administraţiile locale.

---

[8] O trecere în revistă a unor asemenea măsuri a se vedea în Liu, Y. şi Rosenberg, C., 2013, "*Dealing with private debt distress in the wake of the European financial crisis. A review of the economics and legal toolbox*", IMF Working paper, February.

[9] IMF, 2012, "*World economic outlook – Growth resuming, dangers remain*", Chapter 3: Dealing with household debt, April.

Prezentăm în continuare detalii legate de măsurile iniţiate de unele ţări europene pentru gestionarea problemelor generate de aprecierea CHF.

(A) Polonia

În contextul aprecierii puternice a francului elveţian, autorităţile poloneze au recomandat instituţiilor de credit să găsească soluţii pentru transferarea cu celeritate a reducerii ratelor de dobândă de piaţă în reducerea costurilor debitorilor (Banca Naţională a Poloniei, 2015). Reprezentanţii Ministerului Economiei au declarat că băncile ar trebui să ofere clienţilor posibilitatea de a converti împrumuturile în moneda locală, la cursul băncii centrale din ziua în care s-a depus cererea şi fără ca această cerere să angreneze costuri suplimentare. De asemenea, Ministrul Economiei a încurajat băncile să suspende plăţile pentru împrumuturile garantate cu ipoteci pe o perioadă de maxim 3 ani şi să aplice un plafon pentru serviciul datoriei lunar la nivelul acestuia din luna decembrie 2014. Rata dobânzii interbancare pentru scadenţa de 3 luni pe piaţa elveţiană a scăzut de la -0,13 la sută în data de 14 ianuarie la -0,87 la sută în data de 3 februarie a.c., depăşind semnificativ reducerea ratei dobânzii de politică monetară cu 0,5 pp decisă în şedinţa din 15 ianuarie de către Banca Naţională a Elveţiei.

(B) Croaţia

Guvernul croat a hotărât introducerea unui curs de schimb valutar fix de 1CHF = 6,39 kuna pentru o perioadă de timp de un an (Guvernul Croaţiei, 2015). Nivelul fixat al cursului este similar cu cel premergător datei de 15 ianuarie, când Banca Naţională a Elveţiei a decis să renunţe la pragul de 1,2 franci pentru un euro. Băncile comerciale avansaseră în prealabil o soluţie similară, pledând pentru îngheţarea pe o perioadă de 3 luni a cursului de schimb la nivelul înregistrat înainte de data de 15 ianuarie a.c. Guvernul ar putea adopta un plan al băncii centrale care constă în oferirea de contracte de închiriere pe termen lung, cu opţiune de cumpărare pentru locuinţele achiziţionate prin împrumuturi în franci elveţieni. Chiria lunară ar fi eligibilă pentru reduceri fiscale, iar băncile ar putea să reducă o parte din principalul datorat. O schemă de relansare a consumului în Croaţia este şi programul demarat la începutul lunii februarie, program care prevede ştergerea de către autorităţile municipale, furnizorii de utilităţi, autorităţile fiscale şi instituţiile de credit a datoriilor anumitor debitori (cei cu venituri lunare mai mici de 1 250 de kuna, care au datorii mai mici de 35 000 de kuna, care nu posedă

economii sau nu sunt proprietari; cei care beneficiază de sprijin social de la stat vor fi prioritari) (Guvernul Croaţiei, 2015).

(C) Ungaria

Guvernul maghiar nu se va implica în gestionarea impactului aprecierii CHF asupra debitorilor cu credite în această monedă (Reuters, 2015). Autorităţile consideră că negocierile pentru rezolvarea problemei trebuie să aibă loc între debitori şi instituţiile de credit, guvernul putând îndeplini doar un rol de mediator în cadrul acestor negocieri. O asemenea abordare diferă semnificativ de soluţiile implementate în trecut, când intervenţia autorităţilor era directă şi amplă.

De exemplu, conform actului normativ privind creditele în valută adoptat de legislativul ungar la sfârşitul lunii noiembrie 2014, împrumuturile vizate de pachetul legislativ în cauză urmează a fi convertite în forinţi, începând cu data de 1 februarie 2015, la un curs stabilit de Banca Naţională a Ungariei. Rata dobânzii aplicabilă creditelor convertite va avea la bază rata dobânzii interbancare la forint pentru scadenţa de 3 luni. Totodată, marja de dobândă va fi menţinută la nivelul primei de risc a creditului iniţial, însă nu mai mult de 4,5 la sută în cazul creditelor ipotecare rezidenţiale şi, respectiv, 6,5 la sută în cazul creditelor cu garanţie imobiliară. Aceste limite sunt obligatorii, iar dacă banca percepe comisioane de administrare, marja de dobândă este redusă corespunzător. Banca Naţională a Ungariei a oferit lichiditate în euro băncilor comerciale de aproximativ 9 miliarde euro în noiembrie 2014 (Banca Naţională a Ungariei, 2014).

Problema creditelor în valută, în special a celor în franci elveţieni, a avut în cazul Ungariei o particularitate. Împrumuturile în această monedă reprezentau aproximativ 50 la sută din creditele contractate de administraţiile locale. Intrarea în incapacitate de plată a acestor entităţi ca efect al deprecierii substanţiale a forintului faţă de francul elveţian ar fi generat importante costuri la bugetul de stat al Ungariei. În aceste condiţii, măsuri directe şi cu asumare de costuri din partea statului ar avea o anumită justificare.

(D) Serbia

Guvernul sârb a anunţat că încurajează băncile comerciale să analizeze individual situaţia debitorilor, fiind de părere că nu există o soluţie unică în această situaţie (Banca Naţională a Serbiei, 2015). Printre alte opţiuni luate în considerare se numără atât restructurarea unor împrumuturi, cât şi posibilitatea de a converti împrumuturile din franci elveţieni în euro.

VI. Pseudo-remedii vs. soluţii realiste şi echilibrate

Căile de acţiune pentru rezolvarea problematicii creditelor în CHF pot fi diverse, însă negocierea oricărei soluţii ar trebui să aibă în vedere următoarele principii:

- să fie bine ţintită către persoanele care au o reală nevoie de a fi sprijinite;
- să se bazeze pe o împărţire rezonabilă a costurilor;
- să nu creeze hazard moral – respectiv, să nu genereze aşteptări nerezonabile pe viitor (privind neplata serviciului datoriei) şi să nu discrimineze debitorii în alte monede (lei, euro, dolari);
- să nu afecteze stabilitatea sistemului financiar-bancar. Stabilitatea sistemului financiar bancar este esenţială pentru: (i) asigurarea intermedierii financiare şi, implicit, finanţarea creşterii economice, (ii) crearea de locuri de muncă, (iii) creşterea veniturilor populaţiei, (iv) crearea condiţiilor de rambursare a creditelor, (v) menţinerea încrederii deponenţilor în sectorul bancar;
- să nu încalce Tratatul privind Uniunea Europeană şi condiţiile de aderare a României – nerestricţionând libera circulaţie a capitalului.

VI.1. Soluţii nerealiste

Considerăm că următoarele soluţii sunt nerealiste din perspectiva costurilor implicate raportat la efectele produse:

(A) Intervenţia BNR pentru a aduce cursul CHF/RON la nivelul din 14.01.2015 (CHF/RON=3,7);

(B) Conversia în lei a creditelor denominate în CHF, la cursuri diferite de cursul pieţei din ziua conversiei;

(C) Conversia în lei a creditelor denominate în CHF şi în EUR, la cursuri diferite de cursul pieţei din ziua conversiei.

(A) *Intervenţia BNR pentru a aduce cursul CHF/RON la nivelul din 14.01.2015 (CHF/RON=3,7)*

În capitolul I au fost detaliate costurile asupra stabilităţii financiare şi asupra creşterii economice în ipoteza implementării unei asemenea soluţii. Cursul CHF/RON nu implică o cotare directă, ci prin raportare la euro. Astfel, la cursul actual al EUR/CHF, ar însemna ca BNR să intervină pe piaţă valutară pentru a genera o apreciere a cursului de schimb EUR/RON de la circa 4,4 (în prezent) la 3,7. O asemenea operaţiune ar menţine nivelul dorit al cursului doar pentru o perioadă scurtă de timp, căci nivelul nu ar fi sustenabil şi ar atrage arbitraj. Costurile asociate s-ar transpune în reducerea rezervei valutare, afectarea gravă a exporturilor şi accentuarea dezechilibrului valutar.

(B) *Conversia în lei a creditelor denominate în CHF, la cursuri diferite de cursul pieţei din ziua conversiei*

Promovarea unei soluţii de conversie a creditelor în CHF la un curs diferit de cel curent s-a asociat în mod nejustificat cu invocarea prevederilor *Directivei 2014/17/UE privind contractele de credit oferite consumatorilor pentru bunuri imobile rezidenţiale***.** Această directivă nu stipulează posibilitatea conversiei creditelor la cursul istoric, precizând explicit că aceasta se va realiza la cursul pieţei. Totodată, directiva nu este aplicabilă contractelor de credit încheiate înainte de transpunerea acesteia în legislaţia naţională (termenul limită de implementare fiind 21 martie 2016).

Conform directivei menţionate, statele membre trebuie să instituie un cadru de reglementare care să asigure: (i) dreptul consumatorului de a converti contractul de credit într-o monedă alternativă la cursul de schimb al pieţei aplicabil în momentul conversiei, dacă în contractul de credit nu se specifică o altă modalitate de conversie sau (ii) prezenţa altor aranjamente pentru a limita riscul valutar căruia i se expune consumatorul în temeiul contractului de credit (art. 23), respectiv (iii) avertizarea periodică a consumatorului de către creditor, cel puţin în cazurile în care valoarea rămasă de rambursat sau cea a ratelor periodice variază cu mai mult de 20% faţă de situaţia în care s-ar aplica cursul de schimb de la momentul acordării creditului. Avertizarea prezintă, după caz, dreptul de conversie într-o monedă alternativă şi

condiţiile în care se poate efectua acesta şi explică orice alt mecanism aplicabil pentru limitarea riscului ratei de schimb valutar căruia i se expune consumatorul.

Pentru a cuantifica posibilul impact al conversiei creditelor denominate în CHF la cursuri diferite de cursul pieţei din ziua conversiei asupra stabilităţii financiare, BNR a realizat o analiză a impactului asupra contului de profit şi pierdere al instituţiilor de credit. Scopul este de a observa dacă băncile ar putea face faţă unui asemenea scenariu, fără ca indicatorii de sănătate financiară să fie periclitaţi sub pragul critic stabilit la nivel european. Rezultatele privind pierderile suportate de bănci sunt sintetizate în tabelul următor:

Cursul conversiei	**Pierderea suportată de bănci**
Cursul istoric (din luna acordării creditului)	5,7 miliarde lei (0,8% din PIB)
Cursul istoric + 10%	5,1 miliarde lei (0,7% din PIB)
Cursul istoric + 20%	4,5 miliarde lei (0,6% din PIB)
Cursul istoric + 30%	3,9 miliarde lei (0,5% din PIB)
Curs mediu lunar (data acordării – prezent)	3,2 miliarde lei (0,4% din PIB)

În ipoteza conversiei creditelor **la cursul istoric** existent în luna de acordare, pierderea suportată de instituţiile de credit (calculată ca diferenţă între cursul existent la data de 23 ianuarie 2015, data la care cursul CHF/RON era de 4,5817 şi cursul istoric) este estimată la 5,66 miliarde lei (aproximativ 0,85 la sută din PIB)[10]. Un număr de patru instituţii de credit ar consemna un nivel al indicatorului de solvabilitate situat sub valoarea minimă reglementată. Indicatorul de solvabilitate pe sistem bancar ar scădea (conform datelor disponibile, aferente lunii septembrie 2014), de la 17,06 la sută la 14 la sută.

Utilizarea unui **curs istoric majorat cu 10%** în scopul conversiei ar genera pierderi la nivelul întregului sector bancar de aproximativ 5,1 miliarde lei, iar un număr de patru instituţii de credit ar consemna un nivel al indicatorului de solvabilitate situat sub valoarea minimă reglementată. Indicatorul de solvabilitate pe sistem bancar ar scădea (conform datelor disponibile, aferente lunii septembrie), de la 17,06 la sută la 14,3 la sută.

[10] Simularea a folosit date individuale pe credit, disponibile în Biroul de Credit la decembrie 2014.

Utilizarea unui **curs istoric majorat cu 20%** în scopul conversiei ar genera pierderi la nivelul întregului sector bancar de aproximativ 4,5 miliarde lei, în condiţiile în care un număr de trei instituţii de credit ar consemna un nivel al indicatorului de solvabilitate situat sub valoarea minimă reglementată. Indicatorul de solvabilitate pe sistem bancar ar scădea (conform datelor disponibile, aferente lunii septembrie 2014), de la 17,06 la sută la 14,6 la sută.

Utilizarea unui **curs istoric majorat cu 30%** în scopul conversiei ar genera pierderi la nivelul întregului sector bancar de aproximativ 3,9 miliarde lei. Un număr de două instituţii de credit ar consemna un nivel al indicatorului de solvabilitate situat sub valoarea minimă reglementată. Indicatorul de solvabilitate pe sistem bancar ar scădea (conform datelor disponibile, aferente lunii septembrie 2014), de la 17,06 la sută la 14,92 la sută.

Utilizarea unui **curs mediu lunar** (de la data acordării până în prezent) în scopul conversiei ar genera pierderi la nivelul întregului sector bancar de aproximativ 3,2 miliarde lei, iar un număr de două instituţii de credit ar consemna un nivel al indicatorului de solvabilitate sub valoarea minimă reglementată. Indicatorul de solvabilitate pe sistem bancar ar scădea (conform datelor disponibile, aferente lunii septembrie 2014), de la 17,06 la sută la 15,3 la sută.

(C) *Conversia în lei cumulată a creditelor denominate în CHF şi în EUR la cursuri diferite de cursul pieţei din ziua conversiei*

BNR a avut în vedere lărgirea simulărilor privind conversia creditelor denominate în CHF prin includerea portofoliilor de credite acordate în euro, în condiţiile utilizării unor cursuri diferite de cursul pieţei din ziua conversiei. În mod asemănător simulărilor de la punctul anterior, scopul este de a observa dacă băncile ar putea face faţă unui asemenea scenariu, fără ca indicatorii de sănătate financiară să fie periclitaţi sub pragul critic stabilit la nivel european (respectiv rata de solvabilitate să nu se reducă sub nivelul minim reglementat). Rezultatul analizelor este sintetizat în tabelul următor.

În ipoteza conversiei cumulate a creditelor denominate în euro şi franci elveţieni **la cursurile istorice** existente în luna de acordare, pierderea care ar fi suportată de instituţiile de credit (calculată ca diferenţă între cursurile istorice şi cursurile existente la data de 23 ianuarie 2015, dată la care cursul CHF/RON era de 4,5817 şi cursul EUR/RON era de 4,4935) este estimată

la 9,8 miliarde lei[11]. Indicatorul de solvabilitate pe sistem bancar ar scădea (conform datelor disponibile, aferente lunii septembrie 2014) de la 17,06 la sută la 11,7 la sută. Un număr de patru instituţii de credit ar consemna un nivel al indicatorului de solvabilitate sub pragul minim reglementat.

Cursul conversiei	**Pierderea suportată de bănci**
Cursul istoric (din luna acordării creditului)	9,8 miliarde lei (1,4% din PIB)
Cursul istoric + 10%	7,3 miliarde lei (1,0% din PIB)
Cursul istoric + 20%	5,5 miliarde lei (0,8% din PIB)
Cursul istoric + 30%	4,2 miliarde lei (0,6% din PIB)
Curs mediu lunar (data acordării – prezent)	4,5 miliarde lei (0,6% din PIB)

Utilizarea unor **cursuri istorice majorate cu 10%** în scopul conversiei cumulate a creditelor denominate în euro şi franci elveţieni ar genera pierderi la nivelul întregului sector bancar de aproximativ 7,3 miliarde lei. Indicatorul de solvabilitate pe sistem bancar ar scădea (conform datelor disponibile, aferente lunii septembrie 2014) de la 17,06 la sută la 13,1 la sută. Un număr de patru instituţii de credit ar consemna un nivel al indicatorului de solvabilitate situat sub pragul minim reglementat.

Utilizarea unor **cursuri istorice majorate cu 20%** în scopul conversiei cumulate a creditelor denominate în euro şi franci elveţieni ar genera pierderi la nivelul întregului sector bancar de aproximativ 5,5 miliarde lei. Indicatorul de solvabilitate pe sistem bancar ar scădea (conform datelor aferente lunii septembrie 2014) de la 17,06 la sută la 14,1 la sută. Un număr de patru instituţii de credit ar consemna un nivel al indicatorului de solvabilitate situat sub pragul minim reglementat.

Utilizarea unor **cursuri istorice majorate cu 30%** în scopul conversiei cumulate a creditelor denominate în euro şi franci elveţieni ar genera pierderi la nivelul întregului sector bancar de aproximativ 4,2 miliarde lei. Indicatorul de solvabilitate pe sistem bancar ar scădea (conform datelor aferente lunii septembrie 2014) de la 17,06 la sută la 14,8 la sută, iar un număr de două instituţii de credit ar consemna un nivel al indicatorului de solvabilitate situat sub pragul minim reglementat.

[11] Simularea a folosit date individuale pe credit, disponibile în Biroul de Credit la decembrie 2014.

Utilizarea unor **cursuri medii lunare** în scopul conversiei cumulate a creditelor denominate în euro şi franci elveţieni ar genera pierderi la nivelul întregului sector bancar de aproximativ 4,5 miliarde lei. Indicatorul de solvabilitate pe sistem bancar ar scădea (conform datelor aferente lunii septembrie 2014) de la 17,06 la sută la 14,6 la sută, în condiţiile în care indicatorul ar înregistra valori sub limita minimă reglementată în cazul a două bănci.

VI.2. Soluţii realiste

BNR promovează implementarea unor soluţii individualizate, negociate între părţile direct implicate în contractul de credit (respectiv instituţia de credit şi debitorul). Aceste caracteristici se întemeiază pe specificul din România al situaţiei creditelor în CHF, în special, şi a celor în valută, în general, şi îmbină: (i) principiile pieţei libere, (ii) sprijinul statului pentru grupurile vulnerabile de cetăţeni şi (iii) exercitarea de către BNR a atribuţiilor legale privind asigurarea stabilităţii financiare.

Soluţiile realiste sunt complementare, fiecare bancă putând aplica un mix adecvat adaptat fiecărui caz individual. Acestea sunt valabile şi pentru creditele acordate în alte monede şi pot fi optimizate de la caz la caz.

Printre soluţiile care pot fi apreciate ca fiind realiste şi echilibrate sunt cele care au ca efect menţinerea ratelor lunare în lei aferente creditelor în CHF la un nivel apropiat celui din luna decembrie 2014, partenerii de contract putând opta pentru soluţii precum:

(A) Conversia creditelor din CHF în lei la cursul zilei şi/sau acordarea de către creditor a unui discount privind cuantumul serviciului datoriei – ceea ce poate echivala cu o conversie la un curs mai mic decât cel curent

(B) Reducerea temporară a ratei dobânzii la creditele în CHF pentru a compensa efectul aprecierii CHF

Această soluţie este fezabilă, în contextul unor valori negative ale ratei dobânzii de referinţă a Băncii Naţionale a Elveţiei şi ale celei de piaţă pentru francul elveţian. BNR a realizat o analiză de impact pentru estimarea ratelor de dobândă aplicabile creditelor în CHF care ar compensa integral efectul aprecierii cursului de schimb. Compensarea efectului integral al deprecierii cursului de schimb CHF/RON (prin menţinerea ratei lunare de plată la valoarea

cursului de schimb CHF/RON anterioară şocului din luna ianuarie 2015) ar fi posibilă în condiţiile în care rata dobânzii ar scădea: (i) cu 2,2 puncte procentuale, până la 1,85 la sută în cazul creditelor pentru cumpărarea de locuinţe (de la o medie a ratei dobânzii de 4,05 la sută în prezent) şi (ii) respectiv cu 2,32 puncte procentuale, până la 2,97 la sută în cazul creditelor de consum (de la o medie a ratei dobânzii de 5,29 la sută în prezent).

(C) Implementarea unei scheme de rescadenţare a creditelor cu alocarea unei compensaţii din partea statului

O asemenea soluţie ar fi eficientă prin prisma a cel puţin patru argumente. În primul rând, ar contribui la creşterea veniturilor disponibile ale beneficiarilor acestei scheme (debitori performanţi), cu efecte favorabile asupra consumului şi creşterii economice. În al doilea rând, reprezintă o abordare de împărţire a poverii între creditori, debitori şi stat (*burden-sharing).* În al treilea rând, aplicarea actului normativ menţionat are efecte favorabile şi în gestionarea excedentului structural de lichiditate din sistemul bancar. În al patrulea rând, ţinteşte segmentul debitorilor vulnerabili, respectiv debitorii cu venituri lunare brute de până la 3 000 lei, în contextul unui grad ridicat de îndatorare a populaţiei şi al unei distribuţii inegale a acestui indicator în funcţie de diferitele categorii de venit (a se vedea capitolul 2 şi Tabel 8, Anexa 2). Măsura propusă de Guvern reprezintă o amendare a OUG nr. 46/2014 şi conferă o arie mai largă de aplicabilitate, proceduri mai simple şi mai flexibile pentru rescadenţarea creditelor, putând fi folosită inclusiv pentru creditele în CHF.

Obiectivul îmbunătăţirii legislative îl reprezintă sprijinirea debitorilor cu venituri reduse, care înregistrează dificultăţi temporare în rambursarea creditelor, respectiv îmbunătăţirea mecanismului astfel încât să fie promovat de bănci şi solicitat de debitorii eligibili. Principalele propuneri ale Ministerului Finanţelor Publice de îmbunătăţire a prevederilor OUG nr. 46/2014 se referă la: (i) flexibilizarea mecanismului de rescadenţare şi a duratei în raport cu capacitatea financiară a debitorilor, (ii) extinderea sferei de cuprindere pentru debitorii eligibili, (iii) simplificarea procedurilor administrative de rescadenţare a creditelor, (iv) întărirea protecţiei debitorilor în raport cu banca în sensul menţinerii obligativităţii acesteia ca, în procesul rescadenţării creditelor, să nu se înăsprească termenii contractului de credit (rata dobânzii, nivelul comisioanelor, solicitarea constituirii de noi garanţii).

În scopul adaptării reglementărilor prudenţiale bancare la noile condiţii ale pieţei financiare, BNR a iniţiat o serie de modificări legislative pentru facilitarea conversiei în lei a creditelor în valută şi aplicarea eficientă a OUG nr. 46/2014 cu amendamentele propuse de Ministerul de Finanţe Publice:

a) modificarea *Regulamentului BNR nr. 17/2012 privind unele condiţii de creditare*

În prezent, conform prevederilor art. 4 alin. 1 lit. c) din regulament, operaţiunile de restructurare realizate din considerente legate de dificultăţi financiare ale debitorului sunt exceptate de la aplicarea restricţiilor privind gradul de îndatorare, termenul maxim pe care poate fi acordat un credit de consum, garantarea etc. Având în vedere că, în conformitate cu criteriile de eligibilitate prevăzute de OUG nr. 46/2014, operaţiunile de rescadenţare se adresează debitorilor bun platnici a căror solicitare nu trebuie legată în mod automat de criteriul dificultăţilor financiare, este necesară instituirea aceluiaşi regim derogatoriu şi pentru operaţiuni ce decurg din aprobarea solicitărilor adresate creditorilor în temeiul OUG nr. 46/2014 sau a solicitărilor de conversie a unui credit în valută în moneda naţională sau în moneda în care sunt denominate sau indexate sursele debitorului pentru rambursarea creditului.

b) Modificarea *Regulamentului BNR nr. 16/2012 privind clasificarea creditelor şi plasamentelor, precum şi determinarea şi utilizarea ajustărilor prudenţiale de valoare*

În prezent, Regulamentul nr. 16/2012 instituie un regim mai strict aplicabil operaţiunilor de restructurare la calculul filtrelor prudenţiale, în scopul contracarării practicilor tot mai răspândite prin care operaţiunile de restructurare erau realizate în scopul eludării cerinţelor prudenţiale. Având în vedere că (i) acest regim poate crea impedimente în implementarea unor programe guvernamentale de natura celor aflate în discuţie în prezent, pe fondul evoluţiilor adverse ale cursului CHF şi că (ii) norma respectivă impune o încadrare a performanţei financiare a debitorului mai strictă decât cea anterioară restructurării, BNR a iniţiat un proiect de modificare a Regulamentului nr. 16/2012. Din perspectiva operaţiunilor pentru care sunt acordate facilităţi fiscale sau alte avantaje debitorilor, potrivit legii, proiectul introduce o prevedere pentru exceptarea acestor operaţiuni de la regimul mai strict menţionat, considerându-se că se impune luarea în considerare a efectelor

pozitive asupra performanţei financiare rezultate în urma unor măsuri de genul celor amintite.

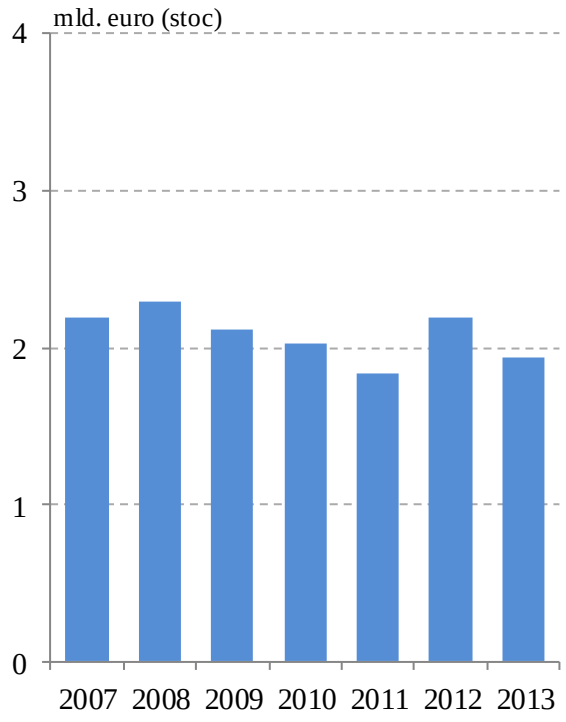
Bibliografie

Baggus, Philipp, Howden, David	*Deep Freeze: Iceland's Economic Collapse*, Ludwig von Mises Institute, 2011
Banca Naţională a Poloniei	*Concluziile şedinţei Comitetului pentru Stabilitate Financiară*, comunicat de presă, 20 ianuarie 2015 http://www.nbp.pl/homen.aspx?f=/en/aktualnosci/2015/fsc.html
Banca Naţională a României	*Raport asupra stabilităţii financiare*, 2006 http://www.bnro.ro/PublicationDocuments.aspx?icid=6711
Banca Naţională a Serbiei	*NBS Will Make All Efforts to Find the Best Way to Help Citizens*, comunicat de presă, 20 ianuarie 2015 http://www.nbs.rs/internet/english/scripts/showContent.html?id=7946&konverzija=no
Banca Naţională a Serbiei	*No Copy-Paste Solutions to CHF-Indexed Loans*, comunicat de presă, 22 ianuarie 2015 http://www.nbs.rs/internet/english/scripts/showContent.html?id=7957&konverzija=no
Banca Naţională a Serbiei	*Designing and Implementation of Solutions to CHF-Related Problems Should Not Be Hasty*, comunicat de presă, 27 ianuarie 2015 http://www.nbs.rs/internet/english/scripts/showContent.html?id=7971&konverzija=no
Banca Naţională a Ungariei	*Magyar Nemzeti Bank provides the necessary amount of foreign currency for the conversion of household FX loans into Hungarian forint*, comunicat de presă, 4 noiembrie 2014 http://english.mnb.hu/mnben_pressroom/press_releases/mnben_pressreleases_2014/mnben_pressrelease_1104
Brown, Martin, Kirschenmann, Karolin, Ongen, Steven	*Foreign Currency Loans - Demand or Supply Driven?*, Swiss National Bank Working Papers, 2010
Comisia Europeană	*Proiecţiile de iarnă 2015*, 5 februarie 2015
Fondul Monetar Internaţional	*World economic outlook - Growth resuming, dangers remain*, aprilie 2012
Georgescu, Florin	*Contribuţia politicii prudenţiale a BNR în cadrul mix-ului de politici economice*, Caiet de studii BNR nr. 29/2011
Guvernul Croaţiei	*Government moves amendments to protect debtors from sky-high franc*, comunicat de presă, 21 ianuarie 2015

Guvernul Croaţiei	*Government extends write-offs to tax debts for the poor*, comunicat de presă, 29 ianuarie 2015
Isărescu, Mugur	*Problema creditelor în franci elveţieni*, prezentare în cadrul conferinţei de presă organizată de Banca Naţională a României, 30 ianuarie 2015 http://www.bnro.ro/Prezentari-si-interviuri--1332.aspx
Isărescu, Mugur	*Ciclurile economice…,* disertaţie prezentată cu prilejul decernării titlului de Doctor Honoris Causa al Universităţii Politehnice Bucureşti, 2013
Jacome, Luis, Mitra, Srobona	*Implementing LTV and DTI Limits: Lessons from Six Country Experiences*, IMF Working Paper, 2015, forthcoming
Kingston, Geoffrey	*The foreign currency loans affair: an economist's perspective*, Australian Economic Papers, 31-49, 1995
Lampart, Daniel	*Effets d'une appréciation du franc sur l'économie suisse*, Union Syndicale Suisse, www.uss.ch, Dossier n71, janvier, 2011
Liu, Yan, Rosenberg, Christoph	*Dealing with private debt distress in the wake of the European financial crisis. A review of the economics and legal toolbox*, IMF Working paper, februarie 2013
Neagu, Florian, Mărgărit, Angela	*Riscurile pentru stabilitatea financiară din România generate de sectorul populaţiei*, Caiet de studii BNR nr. 14/2005
Neagu, Florian, Tatarici, Luminiţa, Mihai, Irina	*Implementing loan-to-value and debt service-to-income limits : one decade of Romanian experience*, IMF project "Implementing Loan-to-Value and Debt-to-Income Ratios: Learning from Six Country Experiences" 2015, forthcoming
Ranaldo, Angelo, Söderlind, Paul	*Safe Haven Currencies*, Swiss National Bank Working Paper No.17, 2007
Reuters	*Hungary's Orban rules out state help with Swiss franc loans*, 18 ianuarie 2015 http://www.reuters.com/article/2015/01/18/hungary-loans-orban-idUSL6N0UX0BR20150118
Yeşin, Pinar	*Foreign Currency Loans and Systemic Risk in Europe*, Federal Reserve Bank of St. Louis Review, May/June 2013, 95(3), pp. 219-35, 2013

ANEXE

Grafic 1. Evoluţia stocului de investiţii străine directe din Elveţia

Informaţii utile

Depozitele în franci elveţieni cumulau 1,1 miliarde CHF la decembrie 2014 (1,3% din total depozite)

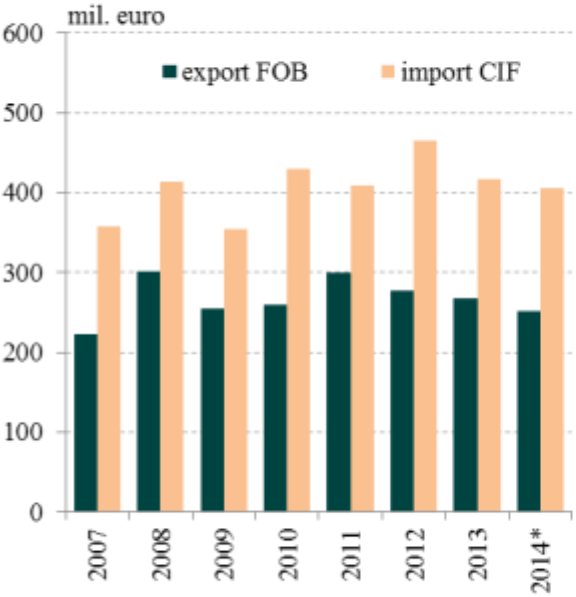
2 417 **societăţi comerciale** în 2013

Principalii 15 investitori:

- **materiale de construcţii:** Holcim, Swisspor, Sika
- **energie:** ABB
- **petrochimie:** Greenfiber, Ameropa
- **industrie farmaceutică:** Roche, Sandoz, Helvetica Profarm
- **industrie alimentară:** Nestlé, Pacovis, Carpalat, Valvis
- **tutun:** Philip Morris
- **agricultură-zootehnie:** Karpaten Meat

Sursa: BNR, MAE

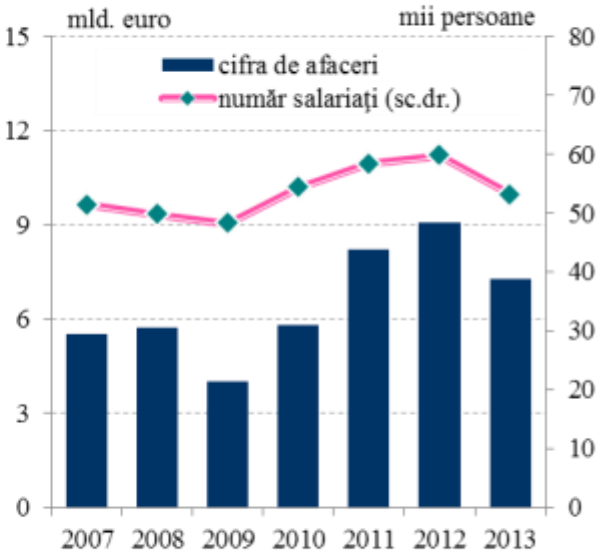
Grafic 2. Evoluţia fluxurilor comerciale cu Elveţia

* 10 luni

Sursa: BNR

Grafic 3. Evoluţia activităţii economice a companiilor cu capital elveţian din România

Tabel 1. Structura pe monede a creditului acordat companiilor nefinanciare şi populaţiei

Structura pe valute a creditului neguvernamental	Dec.2013		Nov.2014	
	mil. lei	pondere(%)	mil. lei	pondere (%)
credit neguvernamental, total din care:	**218 462,3**		**213 665,7**	
- lei	85 354,0	39,07	93 601,1	43,81
- euro	118 384,5	54,19	106 880,5	50,02
- dolari SUA	2 834,7	1,30	3 170,0	1,48
- franci elveţieni	11 868,6	5,43	9 965,8	4,66

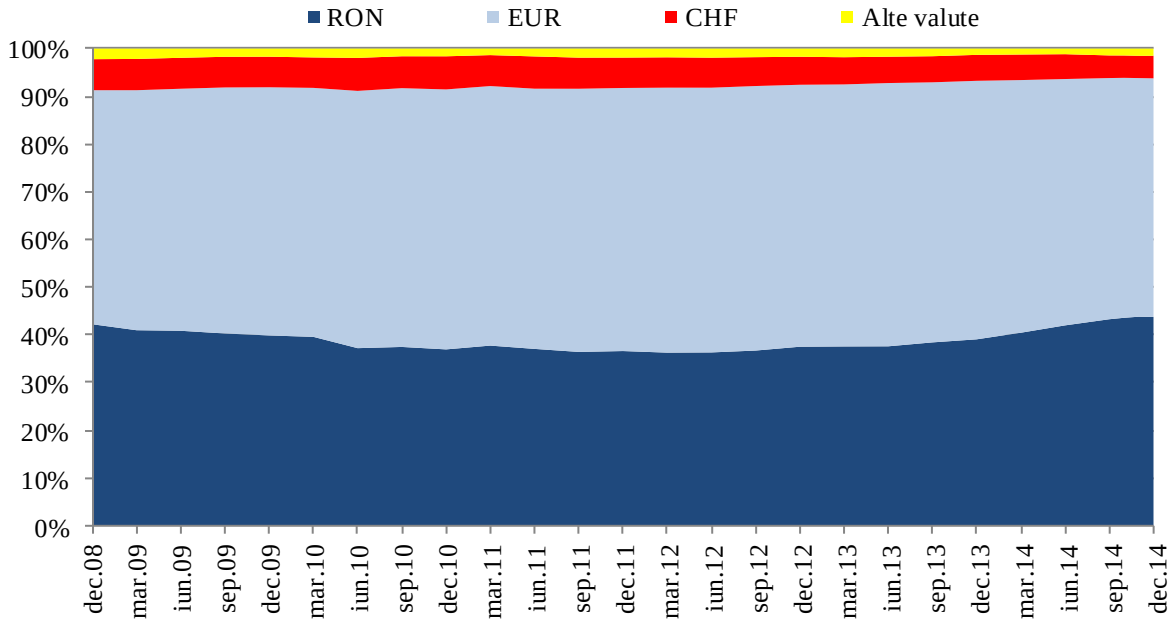
Sursa: Bilanţul Monetar, calcule BNR

Tabel 2. Evoluţia creditării sectorului privat în funcţie de monedă

Stocul creditelor acordate persoanelor fizice (mil. lei)	**Dec.08**	**Dec.09**	**Dec.10**	**Dec.11**	**Dec.12**	**Dec.13**	**Nov.14**
total, din care:	**96 726**	**98 160**	**102 100**	**104 256**	**104 461**	**103 244**	**101 718**
RON	38 301	36 389	35 915	35 046	34 378	34 622	39 884
EUR	45 945	49 208	51 995	55 352	57 081	56 979	51 851
CHF	12 020	12 162	13 815	13 527	12 729	11 418	9 677
USD	452	394	367	322	266	220	301
Stocul creditelor acordate societăţilor nefinanciare (mil. lei)	**Dec.08**	**Dec.09**	**Dec.10**	**Dec.11**	**Dec.12**	**Dec.13**	**Nov.14**
total, din care:	**94,837**	**95,404**	**104,618**	**115,374**	**118,789**	**112,340**	**108,658**
RON	38,053	35,865	39,978	44,610	48,824	48,994	51,788
EUR	51 805	55 557	60 985	66 276	65 906	60 326	53 695
CHF	859	725	714	673	511	447	286
USD	4 094	3 236	2 930	3 794	3 526	2 558	2 845

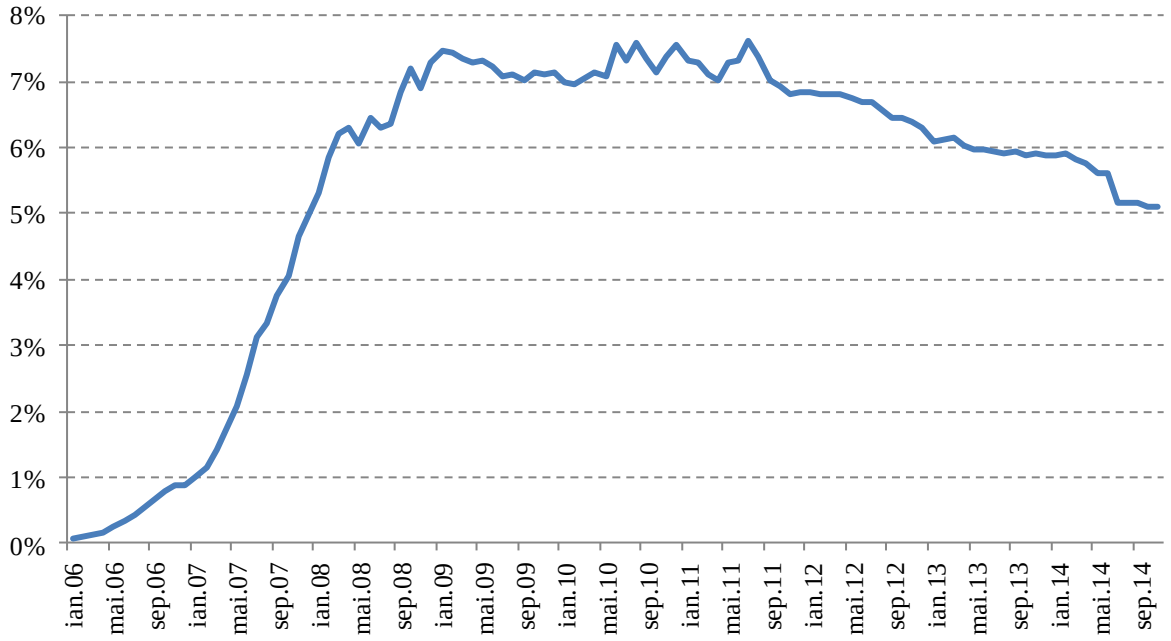
Sursa: Începând cu 2010, Bilanţul Monetar. Pentru anii 2008 şi 2009, informaţiile privind creditele acordate provin din Centrala Riscului de Credit şi Biroul de Credit.

Grafic 1. Structura creditelor acordate sectorului privat, în funcţie de moneda de denominare

Sursa: Bilanţul Monetar, calcule BNR

Grafic 2. Ponderea creditelor acordate în CHF în total credite acordate sectorului privat (populaţie şi companii nefinanciare)

Sursa: Centrala Riscului de Credit, calcule BNR

Tabel 3. Numărul de debitori persoane fizice după monedă

	Dec-08	Dec-09	Dec-10	Dec-11	Dec-12	Dec-13	Nov-14
total, din care:	4 139 250	4 070 031	3 929 726	3 791 204	3 809 976	3 661 744	3 513 992
RON	3 808 537	3 744 266	3 616 830	3 489 357	3 516 800	3 378 660	3 260 555
EUR	646 218	641 503	599 410	557 942	529 454	485 804	428 036
CHF	110 638	109 218	103 668	92 355	87 547	84 399	75 412
USD	16 614	14 623	12 538	10 159	8 516	6 352	5 054

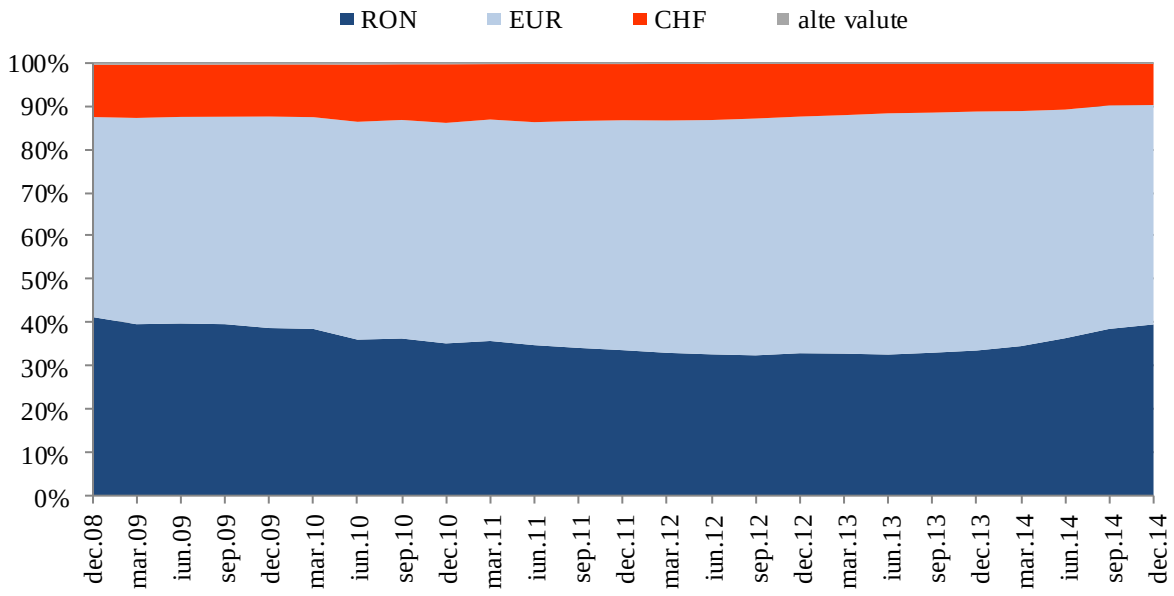
Sursa: Centrala Riscului de Credit şi Biroul de Credit

Tabel 4. Numărul de credite acordate persoanelor fizice după monedă

	Dec-08	Dec-09	Dec-10	Dec-11	Dec-12	Dec-13	Nov-14
total, din care:	6 908 207	6 809 094	6 487 585	6 117 429	6 132 249	5 888 715	5 654 635
RON	6 013 411	5 935 696	5 679 021	5 377 033	5 435 058	5 249 041	5 094 670
EUR	757 465	742 017	685 050	631 239	594 173	540 932	474 345
CHF	119 748	115 979	110 409	98 546	94 190	92 142	80 275
USD	17 513	15 331	13 035	10 539	8 767	6 543	5 293

Sursa: Centrala Riscului de Credit şi Biroul de Credit

Grafic 3. Structura creditelor acordate populaţiei în funcţie de moneda de denominare

Sursa: Bilanţul Monetar, calcule BNR

Tabel 5. Structura creditării populaţiei în CHF după mărimea creditului (Noiembrie 2014)

Categorii de credite	Soldul creditelor în CHF	Numărul debitorilor care au contractat credite în CHF (procente)	Rata de neperformanţă a creditelor în CHF (procente)
Expunere totală	9 761 462 227	-	12,00
Expuneri mai mari de 20000 RON	9 600 924 343	69	11,84
Expuneri mai mici de 20000 RON	160 537 884	31	20,65

Sursa: Centrala Riscului de Credit, Biroul de Credit, calcule BNR

Notă: Au fost incluse în analiză numai informaţiile aferente creditelor bilanţiere transmise de instituţiile de credit la CRC şi BC. Bazele de date care permit aceste prelucrări asigură o acoperire de circa 99% a întregii creditări bancare a populaţiei conform datelor din Bilanţul Monetar.

Tabel 6. Informaţii privind creditele în CHF după anul acordării

Anul acordării creditului	Volumul creditelor acordate persoanelor fizice (mil. lei)	Număr debitori	Număr credite
2005	3	409	415
2006	185	10 359	10 859
2007	4 744	54 599	56 923
2008	7 124	58 493	62 221
2009	217	2 749	2 771
2010	309	2 693	2 738
2011	414	3 377	3 446
2012	227	1 893	1 919
2013	131	1 136	1 162
2014	113	752	761

Sursa: Centrala Riscului de Credit, Biroul de Credit, calcule BNR

Notă: Cu excepţia creditelor acordate anterior anului 2008, datele sunt calculate la sfârşitul anului analizat.
În cazul creditelor acordate anterior anului 2008, deoarece nu existau informaţiile din Biroul de Credit începând cu septembrie 2008, s-au folosit informaţiile existente la Septembrie 2008.

Tabel 7. Valoarea medie a creditelor acordate persoanelor fizice (lei)

	Dec-08	**Dec-09**	**Dec-10**	**Dec-11**	**Dec-12**	**Dec-13**	**Nov-14**
total, din care:	14 002	14 416	15 738	17 042	17 035	17 533	17 988
RON	6 369	6 131	6 324	6 518	6 325	6 596	7 829
EUR	60 656	66 316	75 899	87 688	96 069	105 335	109 310
CHF	100 374	104 860	125 122	137 261	135 141	123 920	120 552
USD	25 819	25 697	28 117	30 572	30 284	33 654	56 924

Sursa datelor pentru valoarea expunerilor începând cu 2010: Bilanţul Monetar. Pentru anii 2008 şi 2009, informaţiile privind creditele acordate provin din Centrala Riscului de Credit şi Biroul de Credit.

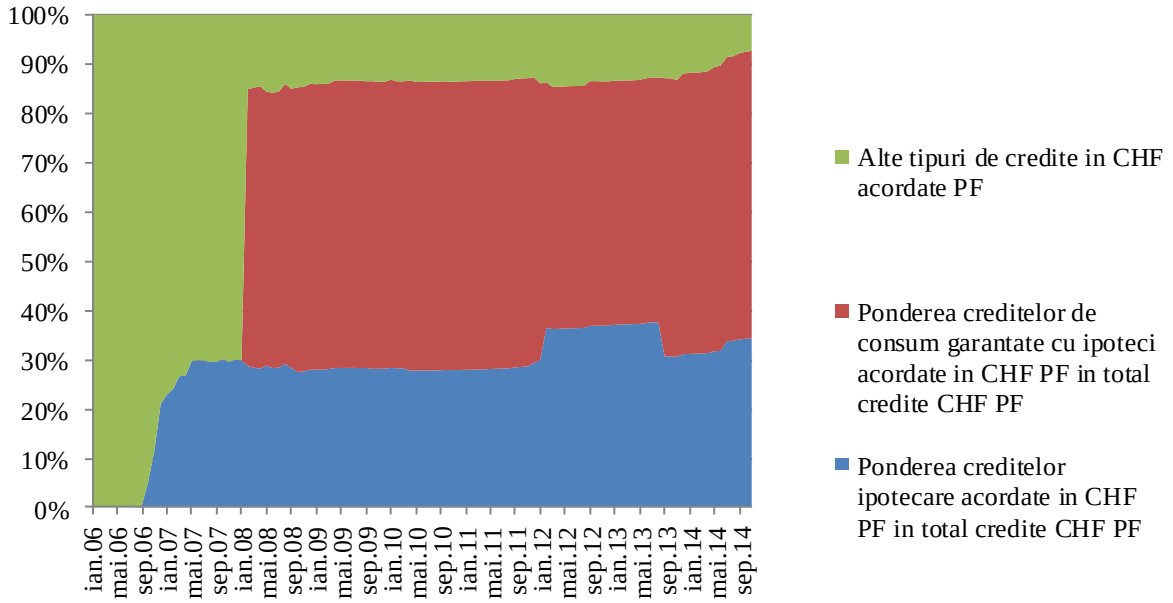
Tabel 8. Caracteristicile creditării persoanelor fizice în CHF în funcţie de venitul salarial net lunar (Iunie 2014)

	Categorii de venit salarial net lunar	Valoarea medie a creditelor (mii lei)	Structura numărului de debitori (procente)	Scadenţa reziduală medie (ani)	Gradul de îndatorare (DTI), valori medii, (procente)
Categorii de venit salarial net lunar	(0;500]	62,07	16,4	10,53	201,48
	(500;900]	89,31	12,8	12,00	123,27
	(900;1500]	104,77	21,2	13,62	83,00
	(1500;2000]	124,43	13,2	14,62	65,14
	(2000;2500]	136,15	9,5	14,94	55,70
	(2500;3000]	142,56	7,3	14,74	48,01
	(3000;3500]	156,97	4,9	15,33	43,99
	(3500;4000]	176,29	3,3	15,67	42,46
	(4000;4500]	193,45	2,2	15,80	40,97
	(4500;5000]	211,34	1,5	16,75	38,73
	(5000;5500]	215,85	1,2	16,89	35,93
	(5500;6000]	226,32	1,0	16,65	35,48
	(6000;6500]	226,65	0,8	16,94	32,75
	>6500	281,76	4,6	17,28	26,58
	Total	125,86	100	13,76	91,24
	<=1500	87,25	50,4	12,20	131,88
	<=2500	100,58	73,2	12,99	109,91
	<=3500	107,58	85,3	13,28	100,85

Sursa: Agenţia Naţională de Administrare Fiscală, Centrala Riscului de Credit, Biroul de Credit, calcule BNR

Notă: Datele aferente creditelor în CHF acordate de bănci sunt obţinute din Centrala Riscului de Credit şi Biroul de Credit. Pentru identificarea salariului mediu lunar net şi a gradului de îndatorare s-a realizat intersecţia cu baza de date privind veniturile aferente lunii decembrie 2013. Gradul de acoperire a expunerilor bancare în CHF este de circa 65%.În vederea obţinerii unor informaţii relevante privind serviciul datoriei au fost eliminate valorile extreme pentru gradul de îndatorare şi alte caracteristici ale creditului. Informaţiile privind gradul de îndatorare se bazează numai pe datele privind venitul debitorului, neexistând informaţii privind venitul codebitorului. Rata lunară de plată este calculată pornind de la ipoteza anuităţilor constante.

Grafic 4. Structura creditelor acordate populaţiei în CHF după destinaţie

Sursa:Centrala Riscului de Credit, calcule BNR

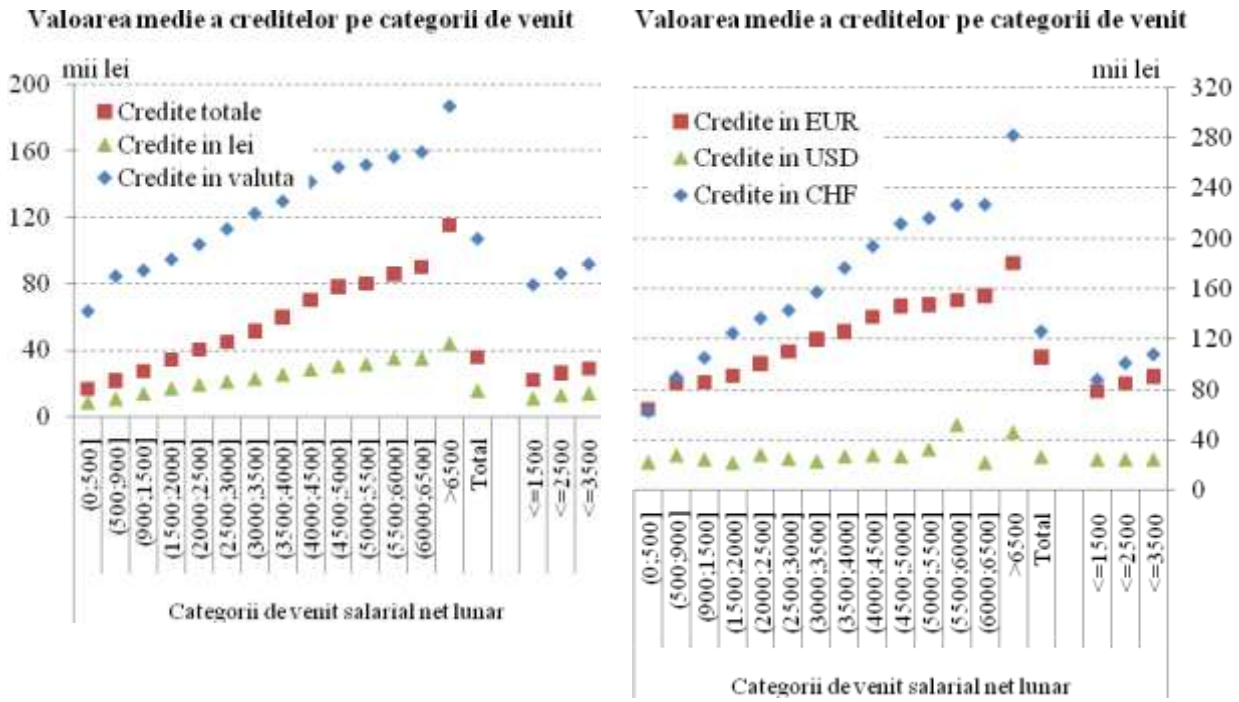
Tabel 9. Structura creditelor acordate în CHF după destinaţie şi categoria de venit a debitorului (Iunie 2014)

Categorii de venit salarial net lunar	Credite imobiliare	Credite de consum cu garanţii ipotecare	Credite de consum fără garanţii ipotecare
(0;700]	14,38	12,47	21,92
(700;1500]	23,45	19,89	32,50
(1500;2500]	20,35	24,58	23,27
(2500;3500]	13,09	15,19	12,13
(3500;5000]	9,95	11,90	5,38
(5000;7000]	7,35	6,83	2,65
>7000	11,43	9,14	2,15

Sursa: Agenţia Naţională de Administrare Fiscală, Centrala Riscului de Credit, Biroul de Credit, calcule BNR

Notă: Datele aferente creditelor în CHF acordate de bănci sunt obţinute din Centrala Riscului de Credit şi Biroul de Credit. Pentru identificarea salariului mediu lunar net şi a gradului de îndatorare s-a realizat intersecţia cu baza de date privind veniturile aferente lunii decembrie 2013. Gradul de acoperire a expunerilor bancare în CHF este de circa 65%.

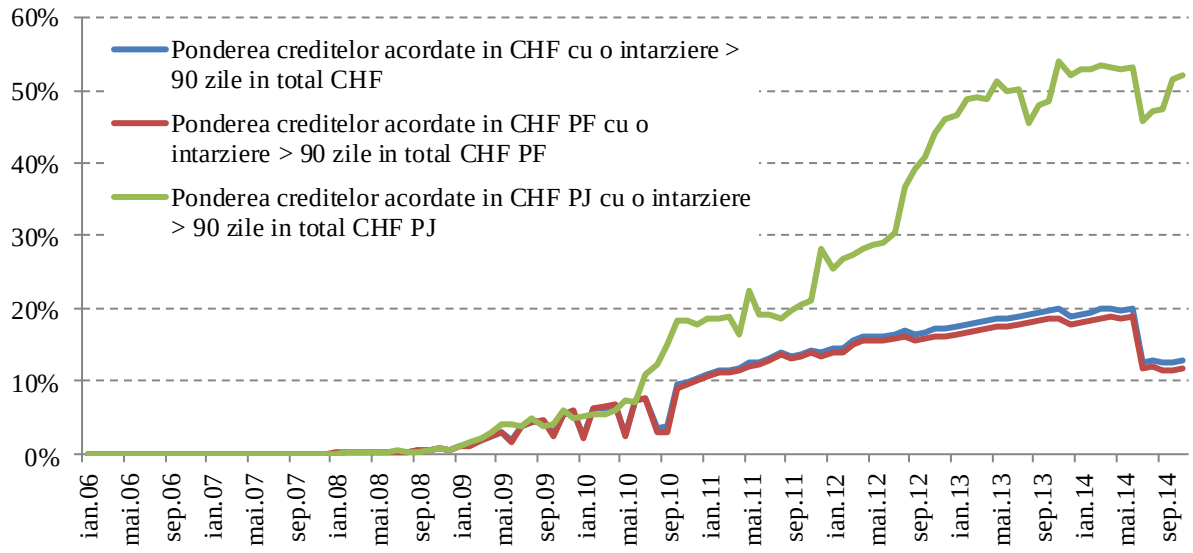
Grafic 5. Valoarea medie a creditelor în funcţie de monedă şi categoria de venit salarial lunar net

Sursa: Agenţia Naţională de Administrare Fiscală, Centrala Riscului de Credit, Biroul de Credit, calcule BNR

Notă: Datele aferente creditelor acordate de bănci sunt obţinute din Centrala Riscului de Credit şi Biroul de Credit. Pentru identificarea salariului mediu lunar net şi a gradului de îndatorare s-a realizat intersecţia cu baza de date privind veniturile aferente lunii decembrie 2013. Gradul de acoperire a expunerilor bancare în CHF este de circa 65%.

Grafic 6. Evoluţia creditelor acordate în CHF cu întârziere mai mare de 90 de zile

Sursa: Centrala Riscului de Credit, calcule proprii

Simularea impactului modificării cursului de schimb şi al scăderii ratei dobânzii asupra ratei de plată lunară

Modificarea cursului de schimb CHF/RON de la 2,5444 (decembrie 2008) la 4,4840 (26 ianuarie 2015), în condiţiile menţinerii aceleiaşi rate de dobândă din decembrie 2008 (momentul acordării unui credit standard în CHF), a generat o creştere a ratei lunare de plată cu 76% (scenariul 1 din tabelele 10 - 11). Pentru un credit similar acordat în EUR, creşterea ratei lunare de plată a fost de doar 14% în aceeaşi perioadă.

Impactul cumulat al modificării cursului de schimb şi al scăderii ratei dobânzii (scenariul 2 din tabelele 10-11) asupra ratei lunare de plată pentru creditul standard a dus la: (i) creşterea acesteia cu 56% în cazul creditului în CHF, (ii) scăderea acesteia cu 4% în cazul creditului în EUR (perioada decembrie 2008-ianuarie 2015).

Evaluarea impactului asupra ratei lunare de plată a considerat următoarele ipoteze: (i) creditul standard de 100000 lei acordat în lei, echivalent CHF, echivalent EUR la decembrie 2008, (ii) ratele iniţiale de dobândă de 10% (lei), 6% (CHF), 8% (EUR) (dec. 2008), (iii) ratele de dobândă utilizate pentru momentul noiembrie 2014, respectiv ianuarie 2015 sunt de 5% (lei), 4% (CHF), 5% (EUR), (iv) scadenţa iniţială a creditului este de 20 de ani, (v) estimarea ratei lunare de plată se face prin metoda anuităţilor constante.

Tabel 10. Simularea modificării ratei lunare de plată pentru un credit de 100 000 lei acordat în dec. 2008 în lei, echivalent CHF, echivalent EUR (scadenţă iniţială 20 de ani)

		Scenariul 1 - impact din cursul de schimb (ratele de dobânda se menţin constante)	*Scenariul 2 - impact din curs de schimb si rate de dobânda (ratele de dobânda se modifică conform nivelului la nov. 2014 şi se aplică soldului creditului rămas)*	*Scenariul 1 - impact din cursul de schimb (ratele de dobânda se menţin constante)*	*Scenariul 2 - impact din curs de schimb si rate de dobânda (ratele de dobânda se modifică conform nivelului la nov. 2014 şi se aplică soldului creditului rămas)*
Data acordare credit	*Dec.2008*	*Nov.2014*		*Ian.2015*	
Credit în LEI	965	965	721	965	721
Credit în CHF (echivalent lei)	716	1 037	915	1 263	1 114
Credit în EUR (echivalent lei)	836	946	790	957	800

Sursa: calcule BNR

Tabel 11. Detalii ale simulării privind modificarea ratei lunare de plată pentru un credit de 100 000 lei acordat în dec. 2008 în lei, echivalent CHF, echivalent EUR (scadenţă iniţială 20 de ani)

	Data acordare credit	*Scenariul 1 - impact din cursul de schimb (ratele de dobândă se menţin constante)*	*Scenariul 2 - impact din curs de schimb şi rate de dobândă (ratele de dobândă se modifică conform nivelului la nov. 2014 şi se aplică soldului creditului rămas)*	*Scenariul 1 - impact din cursul de schimb (ratele de dobândă se menţin constante)*	*Scenariul 2 - impact din curs de schimb şi rate de dobândă (ratele de dobândă se modifică conform cu nivelului la nov. 2014 şi se aplică soldului creditului rămas)*
	Dec-08	**Nov-14**		**Ian 2015**	
Sold credit echivalent lei	100 000	87 317	87 317	86 601,8	86 601,8
Rata anuală a dobânzii LEI	10%	10%	5%	10%	5%
Rata lunară de plată lei	**965,0**	**965,0**	**720,8**	**965,0**	**720,8**
Sold credit CHF	39 302	32 073	32 073,1	31 830,1	31 789,4
Sold credit CHF echivalent lei	100 000	118 103	118 103	142 726,2	142 543,6
Rata dobânzii CHF	6%	6%	4%	6%	4%
Rata lunară de plată în CHF	**281,6**	**281,6**	**248,5**	**281,6**	**248,5**
Rata lunară de plată în echiv. lei	**716,4**	**1 036,8**	**915,2**	**1 262,6**	**1 114,4**
Curs mediu CHF/RON	2,5444	3,6823	3,6823	4,4840	4,4840
Sold credit echivalent EUR	25 541	21 620,0	21 620,0	21 480,5	21 442,9
Sold credit EUR echivalent lei	100 000	95 752,7	95 752,7	96 232,8	96 064,0
Rata dobânzii EUR	8%	8%	5%	8%	5%
Rata lunară de plată în EUR	**213,6**	**213,6**	**178,5**	**213,6**	**178,5**
Rata lunară de plată în echiv. lei	**836,4**	**946,2**	**790,4**	**957,1**	**799,5**
Curs mediu EUR/RON	3,9153	4,4289	4,4289	4,4800	4,4800

Sursa: calcule BNR

Tabel 12. Impactul aprecierii francului elvețian asupra gradului de îndatorare (DTI), pe categorii de venit salarial net lunar, iunie 2014

Categorii de venit salarial net lunar (1)	DTI (valori medii) anterior aprecierii CHF, procente* (2)	DTI (valori medii) cu luarea în calcul a aprecierii CHF, procente* (3)	Impact creștere rată lunară de plată ca pondere din venit lunar (procente) (3)-(2)	Impact creștere rată lunară de plată, valori medii, lei
(0;500]	201,5	233,7	32,2	100,3
(500;900]	123,3	143,0	19,7	135,5
(900;1500]	83,0	96,3	13,3	156,7
(1500;2000]	65,1	75,6	10,4	180,6
(2000;2500]	55,7	64,6	8,9	198,6
(2500;3000]	48,0	55,7	7,7	209,5
(3000;3500]	44,0	51,0	7,0	227,5
(3500;4000]	42,5	49,3	6,8	252,9
(4000;4500]	41,0	47,5	6,6	278,2
(4500;5000]	38,7	44,9	6,2	294,1
(5000;5500]	35,9	41,7	5,7	301,9
(5500;6000]	35,5	41,2	5,7	325,3
(6000;6500]	32,8	38,0	5,2	327,4
>6500	26,6	30,8	4,3	400,3
Total	**91,2**	**105,8**	**14,6**	**183,1**
<=1500	131,88	152,98	21,1	132,9
<=2500	109,91	127,50	17,6	150,1
<=3500	100,85	116,99	16,1	159,6

* A fost considerat un șoc de 16 la sută (obținut prin raportul dintre valoarea medie a cursului CHF/RON în luna februarie 2015 comparativ cu valoarea medie a cursului CHF/RON din luna iunie 2014).

Sursa: Agenţia Naţională de Administrare Fiscală, Centrala Riscului de Credit, Biroul de Credit, calcule BNR

Tabel 1. Prognoza principalilor indicatori macroeconomici România

	2013			Variaţie procentuală anuală					
	mld. LEI	**Preţuri curente**	**% PIB**	**1995-2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**
PIB		637,6	100,0	3,0	1,1	0,6	3,4	**3.0**	**2,7**	**2,9**
Consum privat		395,0	62,0	5,6	0,8	1,2	1,2	**5.0**	**3.0**	**2,7**
Consum public		90,5	14,2	0,2	0,6	0,4	-4,8	**2,5**	**0,3**	**3,2**
Formarea brută de capital fix		151,6	23,8	5,9	2,9	0,1	-7,9	**-5,4**	**3,5**	**4,1**
Export (bunuri şi servicii)		253,4	39,7	9,3	11,9	1.0	16,2	**8,4**	**5,7**	**5,8**
Import (bunuri şi servicii)		257,6	40,4	12,8	10,2	-1,8	4,2	**6,6**	**5,8**	**6,3**
Contribuţia la creşterea PIB	Cererea internă			5,8	1,4	0,9	-2,1	**2,2**	**2,7**	**3,1**
	Stocuri			-0,4	-0,2	1,4	1,2	**0,2**	**0.0**	**0.0**
	Export net			-2,2	-0,1	1,1	4,3	**0,6**	**0.0**	**-0,2**
Rata şomajului (a)				6,9	7,2	6,8	7,1	**7.0**	**6,9**	**6,8**
Costul unitar al forţei de muncă - toată economia				28,2	-5,8	3,5	-1,3	**1,8**	**0,9**	**1,5**
Costul real unitar al forţei de muncă				-1.0	-10,1	-1,4	-4,5	**-0,6**	**-1,4**	**-0,9**
Rata de economisire - gospodăriile populaţiei (b)				-2,9	-7.0	-8.0	-10,4	**-13,3**	**-13,4**	**-14,2**
Deflatorul PIB				29,5	4,7	4,9	3,4	**2,4**	**2,3**	**2,5**
Indicele armonizat al preţurilor de consum				-	5,8	3,4	3,2	**1,4**	**1,2**	**2,5**
Balanţa comercială a bunurilor (c)				-7,9	-6,7	-5,8	-3,9	**-3,6**	**-3,6**	**-3,6**
Deficitul de cont curent (c)				-6,6	-4,7	-4,7	-1,2	**-0,9**	**-1,1**	**-1,1**
Deficitul bugetar (c)				-3,6	-5,5	-3.0	-2,2	**-1,8**	**-1,5**	**-1,5**
Deficitul structural bugetar (c)				-	-3,3	-2,1	-1,4	**-1,3**	**-1,2**	**-1,3**
Datoria publică (c)				18,1	34,2	37,3	38.0	**38,7**	**39,1**	**39,3**

(a) Definiţia Eurostat (b) economisirea brută împărţită la venitul brut disponibil © procent din PIB

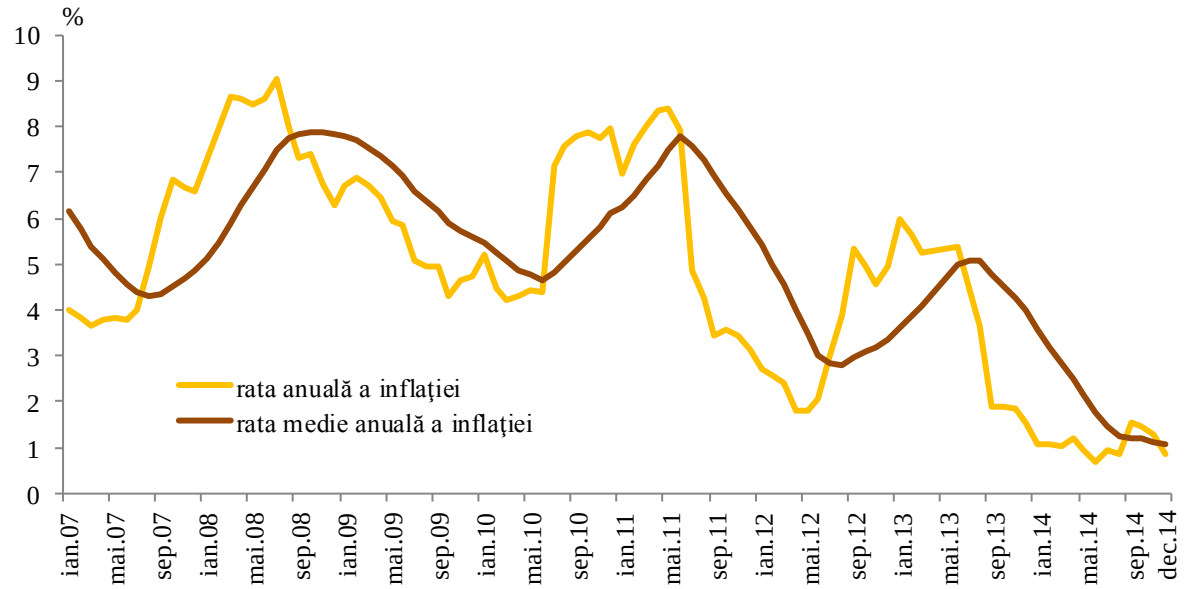
Sursa: Prognoza de iarnă a Comisiei Europene, 5 februarie 2015

Tabel 2. Evoluţia PIB real (variaţie procentuală)

	Media pe 5 ani						Prognoza de iarnă 2015		
	1996-2000	2001-2005	2006-2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Belgia	2,9	1,7	1,3	1,5	0,1	0,3	1	1,1	1,4
Germania	1,9	0,6	1,2	3,6	0,4	0,1	1,5	1,5	2
Estonia	6,7	7,1	-0,3	8,3	4,7	1,6	1,9	2,3	2,9
Irlanda	9,6	4,9	0,1	2,8	-0,3	0,2	4,8	3,5	3,6
Grecia	3,7	3,9	-0,3	-8,9	-6,6	-3,9	1	2,5	3,6
Spania	4,1	3,4	1,1	-0,6	-2,1	-1,2	1,4	2,3	2,5
Franţa	2,9	1,7	0,8	2,1	0,3	0,3	0,4	1	1,8
Italia	2	0,9	-0,3	0,6	-2,3	-1,9	-0,5	0,6	1,3
Cipru	3,9	3,6	2,4	0,3	-2,4	-5,4	-2,8	0,4	1,6
Letonia	5	8,4	-0,2	5	4,8	4,2	2,6	2,9	3,6
Lituania	4,7	7,8	1,2	6,1	3,8	3,3	3	3	3,4
Luxemburg	6,1	3,1	2,2	2,6	-0,2	2	3	2,6	2,9
Malta	4,5	2,1	2	2,2	2,5	2,5	3,3	3,3	2,9
Olanda	4,1	1,2	1,5	1,7	-1,6	-0,7	0,7	1,4	1,7
Austria	3	1,7	1,3	3,1	0,9	0,3	0,2	0,8	1,5
Portugalia	4,1	0,9	0,6	-1,8	-3,3	-1,4	1	1,6	1,7
Slovenia	4,3	3,6	1,7	0,6	-2,6	-1	2,6	1,8	2,3
Slovacia	3,5	5	4,6	2,7	1,6	1,4	2,4	2,5	3,2
Finlanda	5,1	2,6	0,8	2,6	-1,5	-1,2	0	0,8	1,4
Zona euro	2,8	1,5	0,8	1,6	-0,7	-0,5	0,8	1,3	1,9
Bulgaria	0,8	5,2	2,9	2	0,5	1,1	1,4	0,8	1
Cehia	1,8	3,9	2,4	2	-0,8	-0,7	2,3	2,5	2,6
Danemarca	3	1,3	0	1,2	0,7	-0,5	0,8	1,7	2,1
Croaţia	3,4	4,5	0,5	-0,3	-2,2	-0,9	-0,5	0,2	1
Ungaria	3	4,2	0,1	1,8	-1,5	1,5	3,3	2,4	1,9
Polonia	5,4	3	4,7	4,8	1,8	1,7	3,3	3,2	3,4
Romania	-0,3	5,8	2,9	1,1	0,6	3,4	3	2,7	2,9
Suedia	3,6	2,6	1,6	2,7	-0,3	1,3	1,8	2,3	2,6
Marea Britanie	3,1	2,9	0,3	1,6	0,7	1,7	2,6	2,6	2,4
Uniunea Europeană	2,9	1,9	0,9	1,7	-0,4	0	1,3	1,7	2,1
SUA	4,3	2,5	0,8	1,6	2,3	2,2	2,4	3,5	3,2
Japonia	0,8	1,2	0,3	-0,5	1,8	1,6	0,4	1,3	1,3

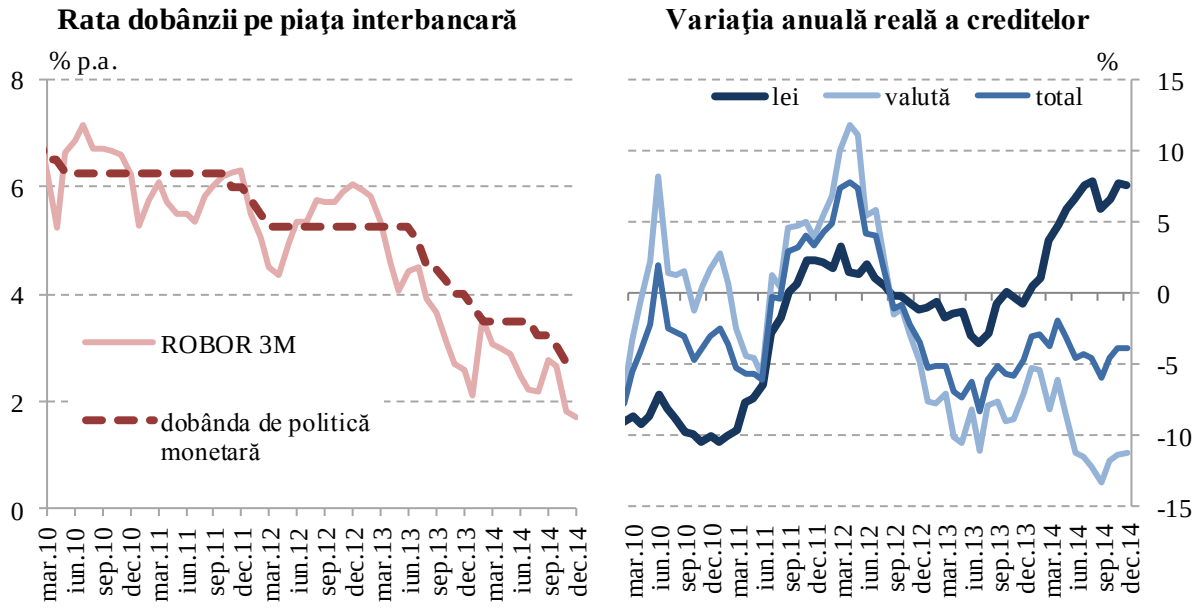
Sursa: Prognoza de iarnă a Comisiei Europene, 5 februarie 2015

Grafic 1. Rata inflaţiei

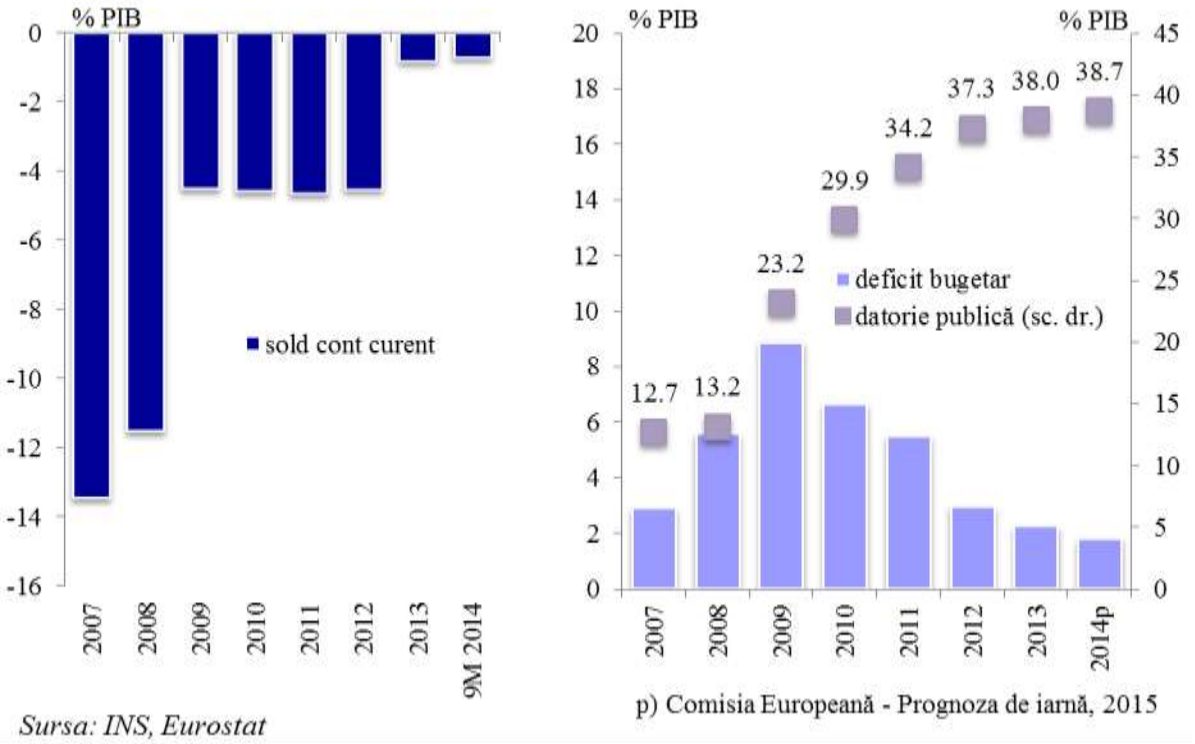
Sursa: INS

Grafic 2. Evoluţia ratelor dobânzilor şi a creditării

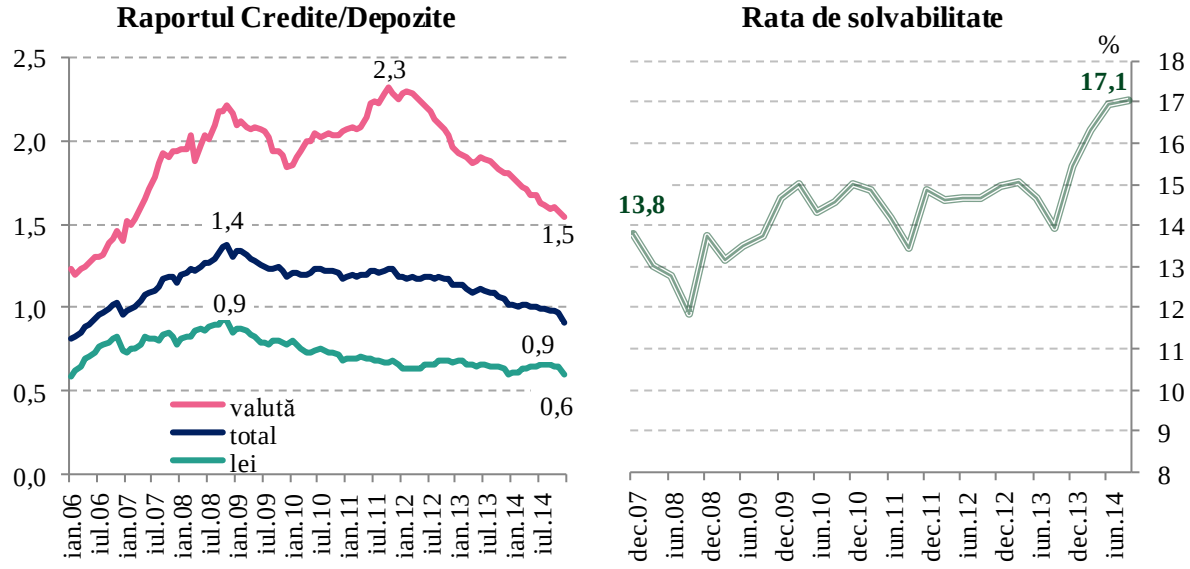
Sursa: BNR

Grafic 3. Soldul bugetar şi al contului curent

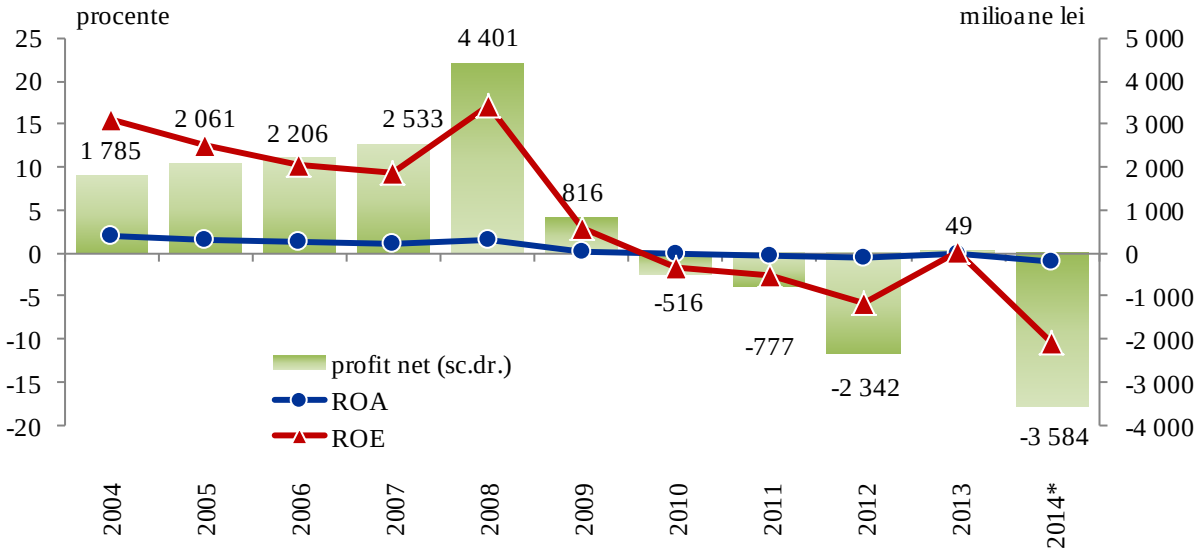
Sursa: INS, Eurostat

Grafic 4. Indicatori prudenţiali

Sursa: BNR

Grafic 5. Profitabilitatea sectorului bancar

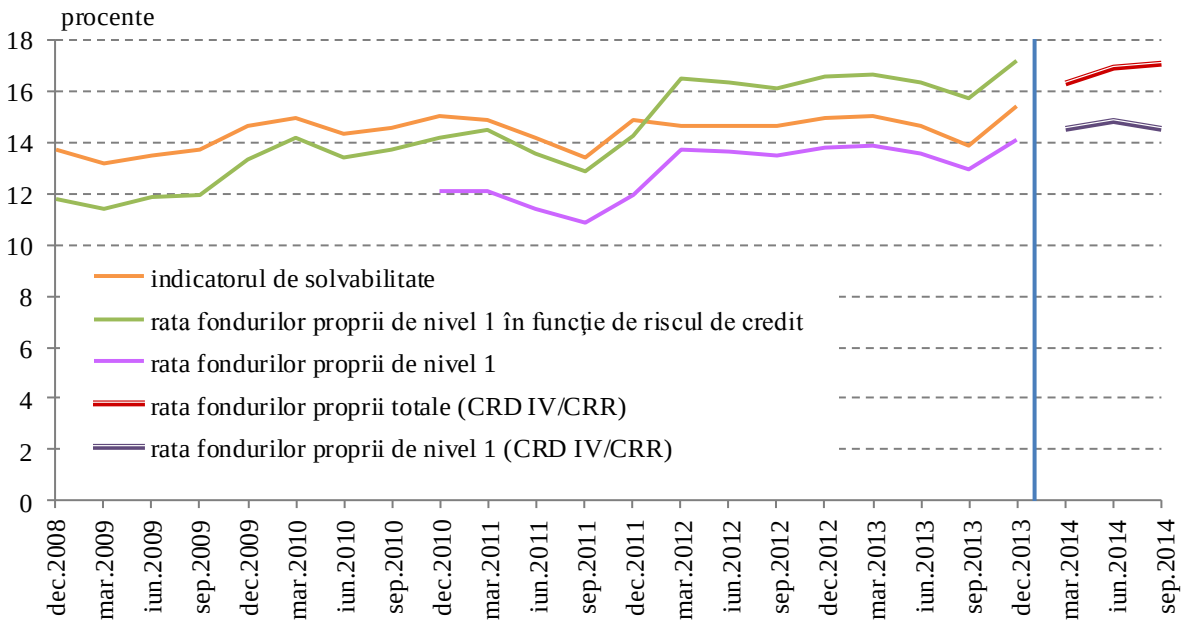

Notă: Începând din ianuarie 2012, indicatorii se calculează potrivit raportărilor întocmite în conformitate cu IFRS.

Sursa: Banca Naţională a României

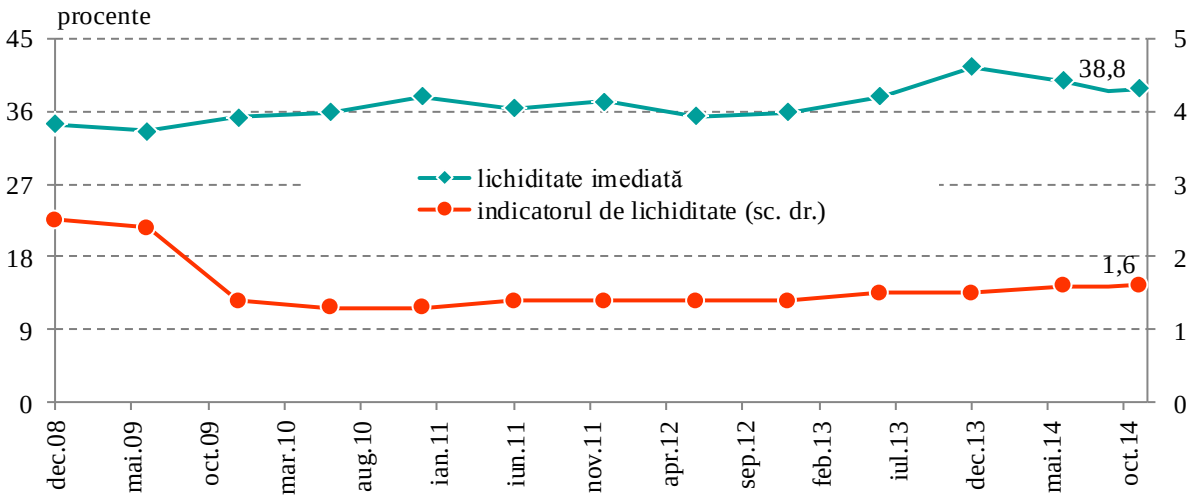
* noiembrie

Grafic 6. Indicatori de adecvare a capitalului aferenţi sectorului bancar din România

Sursa: BNR

Grafic 7. Indicatori de lichiditate

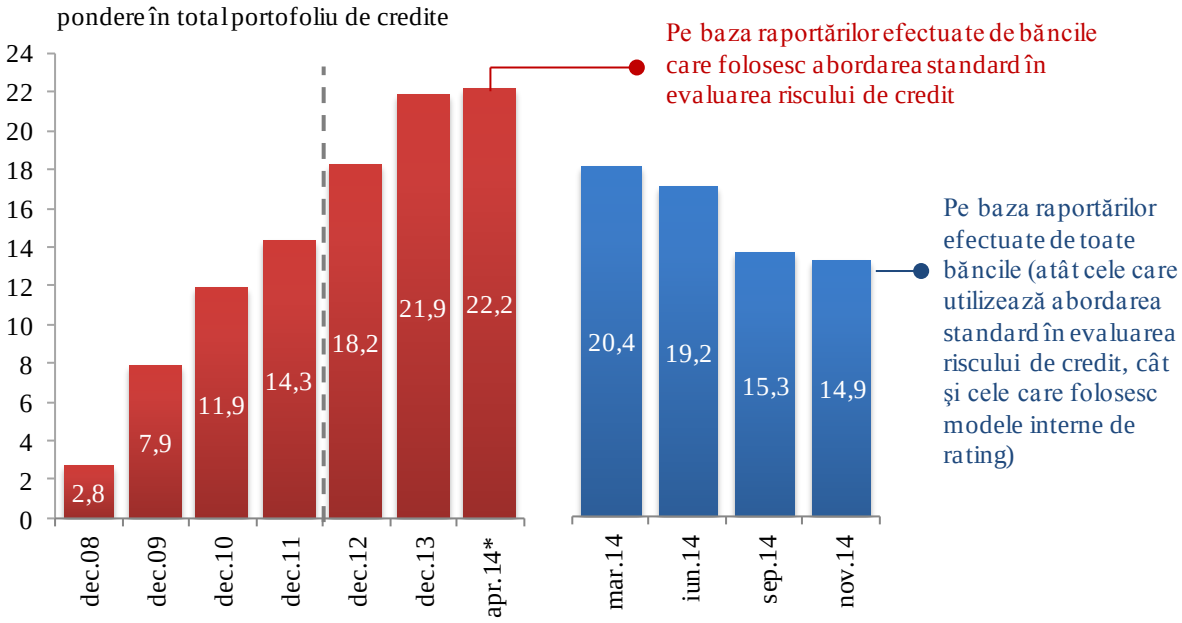

Lichiditate imediată = (depozite bancare la vedere şi la termen + titluri de stat disponibile)/ Total pasive (nivel prudent > 30%)

Indicatorul de lichiditate = lichiditate efectivă/cerinţe de lichiditate (prag reglementat = 1)

Sursa: BNR

Grafic 8. Evoluţii ale creditelor neperformante

*) ultimele date disponibile

Notă: Începând cu 1 ianuarie 2012, indicatorii se calculează potrivit raportărilor întocmite în conformitate cu IFRS. Rata creditelor neperformante reprezintă expunerea brută aferentă creditelor şi dobânzilor restante de peste 90 de zile şi/sau pentru care au fost iniţiate proceduri judiciare.

Sursa: BNR

Tabel 3. Indicatori bancari

%

	Indicatori	dec.08	dec.09	dec.10	dec.11	dec.12	mar.13	iun.13	sep.13	Dec.13	Mar.14	iun.14	sep.14	nov.14
Adecvarea capitalului**														
1	Indicatorul de solvabilitate (>8%)	13,76	14,67	15,02	14,87	14,94	15,03	14,67	13,92	15,46	16,32	16,95	17,06	x
2	Rata fondurilor proprii de nivel 1 (fonduri proprii de nivel 1/ active ponderate la risc)	10,64	11,53	12,13	11,97	13,79	13,86	13,57	13,00	14,09	14,51	14,87	14,54	x
3	Efectul de pârghie (1)	8,13	7,55	8,11	8,07	8,02	8,20	8,02	7,49	7,96	8,55	7,87	7,63	x
Calitatea activelor														
4	Credite restante şi îndoielnice acordate clientelei / Total portofoliu de credite (valoare netă) (2)	0,32	1,50	2,28	2,33	…	…	…	…	…	…	…	…	…
5	Credite restante şi îndoielnice acordate clientelei / Total portofoliu de credite (valoare brută) (2)	1,37	3,94	7,08	8,82	…	…	…	…	…	…	…	…	…
6	Creanţe restante şi îndoielnice / Total activ (valoare netă) (2)	0,29	1,01	1,47	1,50	…	…	…	…	…	…	…	…	…
7	Creanţe depreciate ale clientelei nebancare (valoare brută) / Total portofoliu de credite (valoare brută)	…	…	…	…	21,88	22,74	23,25	23,97	24,27	24,98	23,67	20,46	20,17
8	Creanţe depreciate ale clientelei nebancare (valoare netă) / Total portofoliu de credite (valoare netă)	…	…	…	…	12,00	12,28	12,16	12,42	11,64	12,17	11,42	10,15	9,59
9	Creanţe depreciate ale clientelei nebancare (valoare netă) / Total active (valoare netă)	…	…	…	…	7,05	7,29	7,21	7,32	6,50	6,91	6,45	5,77	5,42
10	Gradul de acoperire a creditelor neperformante cu provizioane IFRS / Credite neperformante (3)	…	…	…	…	61,00	61,99	62,83	63,77	67,64	67,64	68,40	66,20	69,40
Profitabilitate														
11	ROA (Profit net / Total active la valoare medie)	1,56	0,25	-0,16	-0,23	-0,64	0,55	0,65	0,55	0,01	0,67	0,12	-0,60	-1,11
12	ROE (Profit net / Capitaluri proprii la valoare medie)	17,04	2,89	-1,73	-2,56	-5,92	5,08	5,96	5,04	0,13	6,30	1,10	-5,58	-10,37
Lichiditate														
13	Lichiditate imediată (4)	34,43	35,28	37,82	37,17	35,88	37,60	37,77	38,23	41,49	40,36	39,82	38,38	38,83
14	Indicatorul de lichiditate (lichiditate efectivă / lichiditate necesară) (5)	2,47	1,38	1,35	1,36	1,42	1,46	1,48	1,48	1,53	1,53	1,55	1,60	1,61

* Din ianuarie 2012 indicatorii se calculează potrivit raportărilor întocmite în conformitate cu IFRS.

*** În absenţa filtrelor prudenţiale, indicatorul de solvabilitate şi rata fondurilor proprii de nivel 1 ar fi mai mari cu 4-5pp.

Notă:

(1) Fonduri proprii de nivel 1 / Total active (valoare netă).

(2) Aceste rate au fost calculate pe baza datelor din bilanţ şi includ credite/creanţe restante în cazul cărora serviciul datoriei < 30 zile şi cele în cazul cărora au fost iniţiate proceduri judiciare. Ulterior trecerii la IFRS, indicatorii de la poziţiile 4 - 6 nu mai sunt disponibili şi au fost înlocuiţi de cei de la poziţiile 7 - 9.

(3) Rata creditelor neperformante reprezintă expunerea brută aferentă creditelor şi dobânzilor restante de peste 90 de zile şi/sau pentru care au fost iniţiate proceduri judiciare. Această definiţie este conformă cu recomandările FMI şi permite realizarea de comparaţii la nivel internaţional.

(4) Numărătorul acestui raport îl constituie numerarul, depozitele bancare la vedere şi la termen (la valoare netă), titlurile de stat libere de gaj şi obligaţiunile libere de sarcini, în timp ce numitorul include totalitatea pasivelor.

(5) Începând cu ianuarie 2012, Regulamentul BNR nr. 25/2011 privind lichiditatea instituţiilor de credit a înlocuit Regulamentul BNR nr. 24/2009.

x = Nu este cazul deoarece indicatorul se raportează trimestrial.

"..." = lipsă date

Sursa: BNR